

ZORA

**GLASILO KATOLIŠKO-
NARODNEGA DIJAŠTVA**

LETNIK XIV. ŠT. 11. in 12.

**:: :: PRILOGA :: ::
SREDNJEŠOLEC.**

UREDNIK F. STELE.

**ZORA IZHAJA VSAK MESEC
20EGA TER STANE CELO-
LETNA NAROČNINA K 4[—],
:: ZA DIJAKE K 2[—]. ::**

KATOLIŠKA TISKARNA, LJUBLJANA.

Vsebina:

	Stran
Bravcem in prijateljem	161
Zborovanje slov. katol. nar. dijaštva dne 21. in 22. velikega srpana v Gorici	162
Na predvečer slavlja Simona Gregorčiča	171
Statistika slovenskih srednješolcev l. 1907/8	172
Življenje na Poljani značilno za Slovence. (Študija. Jason Saviljev.) (Konec.)	176
Ali je mogoča pri nas katol. umetnost?	178

Visokošolsko dijaštvo:

Poljak o slovenskem dijaštvu. — I. sestanek katoliškega narodnega dijaštva iz Istre in Primorja. — „Corda fratres“	186—187
--	---------

Glasnik:

Umrli. — Promovirani so. — IV. redni občni zbor „Slov. dijaške zveze“ v Gorici	187—192
--	---------

Listek:

Koledarček slov. katol. nar. dijaštva. — Pomanjkanje dobrih ljudskih iger	192
---	-----

Priloga „Srednješolec“.

Kje je slepa vera? (Konec.)	81
Moderno dijaštvo in katoliška cerkev	85
Na pot	89
Naša umetnost in umetniški naraščaj	90
Reforma srednjih šol	92

Srednješolsko dijaštvo:

Opozarjamo cenj. čitatelje. — Iz Pazina. — Časi se spreminjajo. — „Italijanska katoliška srednješolska dijaška zveza.“ — Dekliški gimnaziji na Ruskem	93—94
---	-------

Razno:

Prvi sestanek slovenskih svobodomislecev. — Češko katoliško dijaštvo na delu. — Katoliški Italijani in svobodna šola. — „Wartburg.“ — Esperantski kongres. — Sežiganje mrličev	94—96
--	-------

Slovenska dijaška zveza, Ljubljana, Frančiškanske ulice. — Slovensko kat. akademično društvo „Danica“, Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, IV., 24. — Slovensko katol. akademično
 ♦♦ društvo „Zarja“ Gradec, Leechgasse 30. ♦♦

Uredništvo „Zore“: Fr. Stelè, phil. Ljubljana, Sv. Peter
 ♦♦ (župnišče). ♦♦

Naročnina naj se blagovoli pošiljati potem čekov pošt. hran., ali pa po nakaznici na
 upravništvo „Zore“, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ivan Podlesnik.

Bravcem in prijateljem.

»Res težka, prid'gar, tvoja je naloga,« tako sem si mislil, ko sem sklepal ta letnik. »eni ti pospé in te sploh ne poslušajo, drugi te poslušajo sicer, a tvoja beseda jim gre pri enem ušesu notri, pri drugem ven, tretji pa te sploh ne poslušajo, niti ne hodijo spat k prijetni muziki tvojega glasu, ampak opazijo samo kako tvojo slabo navado na cesti, ali kako napako na obleki, oberejo te do kosti in zametavajo tvojo besedo, še predno jo slišijo. Ti se pa jeziš in rotiš ene kakor druge, ali oni so trde kože vsi skupaj in le to jim v glavo iti neče, da ti ne gre vse tako, kot bi ti hotel, in da več storiti ne moreš, kakor storiš. Ljudje so pač taki, da vedno vidijo napake drugih, svojih pa ne, sami spijo poslušajoč tvojo besedo, a se jeze na druge, da so tako malomarni, sami se ne ravna po tvojih besedah, pa ti hodijo druge tožit, da so taki in taki; sami te obirajo, zraven pa se jezé, da imajo drugi dolge jezike. Ako kaj poveš, obrnejo precej na drugega, le nase ne in tako je vse njih življenje le eno veliko napačno razumevanje, in pri tem zgreše ves svoj življenjski namen.

Prav tako se meni godi; kup raznih želja, te in one vrste, na ta in oni način izraženih, leži pred menoj, jaz bi pa rad vsem ustregel, pa nobenemu ne morem, ker si te želje toliko- in tolikokrat nasprotujejo. Enemu to ne ugaja, kar ravno drugi najbolj hvali, tretji nič ne razume, četrti je ogorčen pogledal platnice, bile so mu nesimpatične in vse je preklel, kar je bilo za njimi. Ko bi ljudje vsaj vsega zase ne zahtevali, ampak se ozirali tudi na druge ljudi, ki so malo drugačnega kalibra! Drugič pa, ko bi ljudje vsaj prehitro ne odklanjali — vse bi se dalo napraviti.

»Zora« se je letos znatno izpremenila v vseh ozirih, še celo povečala se je. Iz vseh tako različnih sodb niti povzeti ne morem, kakšna je splošna sodba o nji. Gotovo je, to vsak prizna, da napram prejšnjim letnikom ni nazadovala — dobro to! Gotovo je tudi, da ji »Srednješolec«, ki se ji je pridružil, ni v škodo, če ga prav nekateri naravnost odklanjajo, zato bo ostal i nadalje, ker je potreben. V kolikor se zdi potrebno, se bo »Zora« preuredila, videli pa bomo, če bo tudi ugajala.

Dolžnost čitateljev in prijateljev pa je — in te dolžnosti naj se tudi zavedajo — da pri svojem listu sodelujejo vsaj s pametnim svetom. Kdor svojega mnenja jasno in na pravem mestu ne izrazi, na tega se ni mo-

guče ozirati. »Zora« ne bo in ne more biti boljša, dokler ne bo vsak izmed Vas čutil potrebe in dolžnosti, da precej poroča o vsem, kar se mu zdi za list važno. Seveda če boste čakali vedno na kakih pet ljudi, kaj bodo ti napravili, potem ne pridemo nikamor naprej. Dijaki in dijakinje, »Zora« je Vaše stanovsko glasilo, dopisujte vsi, ne premišljuje nikoli, če bo Vaše poročilo zanimalo ali ne; če ne bo za list, se bo odložilo, vendar pa je mogoče dobro, če urednik dotične stvari izvé. Vsi skupaj delajmo in vsi skupaj kritizirajmo brez ozira na desno in na levo, tako delajo prijatelji, tako se izpopolnjujejo prijatelji in takodosegajovedno večje reči. Dijaki in dijakinje, »Zora« je Vaša. Zato sodelujte vsi brez izjeme, saj je že stara reč, da nam je to posebno drago, v čemer vidimo sad svojega truda. In še eno je: ako bomo vsi sodelovali, potem edino bo »Zora« izgledala tako, kakor si jo želimo. Ne reci: Kaj bom sodeloval, ker mi je list do sedaj nesimpatičen; ampak primi za delo in videl boš: zrno do zrna — in pokazala se bo počasi tudi tista tebi draga stran, ki si jo pa pogrešal.

Toliko Vam v izpodbudo in opomin! Na svidenje v novem letniku!

Urednik.

Zborovanje slov. katol. nar. dijaštva dne 21. in 22. velikega srpana v Gorici.

Zavedajoč se svoje naloge in važnosti položaja je zborovalo letos slovensko katoliško narodno dijaštvo v Gorici med obmejnimi brati. Od naše strani ni bilo kaj posebne agitacije, vendar se je vkljub temu zbralo toliko dijaštva, da nam je srce vzplapolalo v plemenitem ponosu in da lahko rečemo samozavestno: Prihodnjost je naša!

V petek, 21. vel. srpana, dopoldne je bilo zborovanje odsekov. Vsled pomanjkanja časa je zboroval le organizacijski odsek. Kdor je bil pri seji in poslušal navdušena poročila tovarišev iz vseh krajev slovenske zemlje o našem stanju, temu ostane spomin na naše mlade idealne fante neizbrisen. Popoldne je bil občni zbor S. D. Z., ki je vspel nad vse pričakovanje sijajno. V naši sredi je bil tudi g. dr. Krek, ki ga je naše dijaštvo burnonavdušeno pozdravljalo. Medtem je prihajalo z vsakim novim vlakom vedno več dijaštva. Pri pozdravnem večeru, ki se je razvil nadvse pristrčno, se je dvignil med drugimi gospod urednik Kremžar in omenjal lojalnost liberalcev, ki so na vse kriplje agitirali za nas, obetaje nam blamažo in fijasko. Zato je pozval navzoče, naj zakličejo tem svojim »prijateljem« trikratni »Slava — Živio!«, čemur so se navzoči med splošnim smehom in veselostjo rade volje odzvali.

V soboto, dne 22. vel. srpana, ob pol osmih je bila v cerkvi sv. Ignacija skupna sveta maša, ki jo je daroval preč. g. kanonik Wolf. Pevski zbor nam je zapel par lepih pesmi pod spretnim vodstvom tov. Juvana,

ki nas je iznenadil tudi s krasnim solospевom. Nato so se začeli glavni referati v veliki gledališki dvorani hotela »Central«. Tov. iur. Česnik, predsednik »Zarje«, pozdravi vse navzoče srednje- in visokošolsko dijaštvo, gg. starejšine »Zarje« in »Danice«, gospodične učiteljice, ki so posetile zbor v nepričakovano velikem številu, in vse cenjene navzoče. Nato se izvoli soglasno sledeče predsedstvo: cand. phil. Izidor Modic, preds.; cand. iur. Schaubach iz Koroškega, teolog Remec iz Goriškega, abit. Rueh iz Novega mesta: podpredsedniki. Zapisnikarji so abit. Mozetič, teolog Snoj, teolog Koch iz Koroške in phil. Mazovec.

Tov. predsednik otvori zborovanje. Prvi referat ima teolog Rustja, ki govori o »Katolicizmu in modernizmu«. Povdarjal je nevarnost nove smeri, ki se imenuje modernizem in ki se je pojavila v cerkvi sami. Ti ljudje hočejo modernizirati vero, so pripravljeni za koncesije v verskih vprašanjih in gredo v svoji zablodi vedno dalje. Vedno stremljenje po novotarijah, nevednost, zaničevanje sholastičke filozofije in napač: to so nekako glavni viri njihove usodne zmote. Oni trdijo, da je mogoče spoznati samo to, kar doznavamo s čuti; kar pa je preko čutov, se pa ne da spoznati, ampak samo slepo verjeti (agnosticizem). Boga se potemtako ne more spoznati, ker pa je vedno bilo in je še v človekovi duši nekaj imanentnega, ki ga sili k Bogu, zato skuša človek temu stremljenju zadostiti in to njegovo hrepenenje uteši vera (imanentizem). Človek pride do Boga, v katerem si je človeštvo ustvarilo simbol za svoje hrepenenje. Tudi zakramenti so simboli, dogme so istotako nastale vsled razvoja tega religioznega čustva. Sklicujoč se na dandanašnji razvoj religioznega čuta hočejo torej modernisti odstraniti iz vere in od svetopisemskih oseb predvsem od Kristusa vse nadnaravno. Jasno je, da s tem pade Kristusovo božanstvo. Toda pridejo še druge stvari: Dotično, kar ne morem vedeti, lahko zanikam — na ta način je agnosticizem prva stopnja k ateizmu; simbolizem slika nekaj nejasnega, negotovega in vodi v panteizem; modernistična predstava o Bogu je v tako tesni zvezi s človekom, da ni daleč do usodne trditve: Človek je Bog! — To je žalostna perspektiva bodočnosti onih ljudi, ki hodijo po modernističnih potih. Zastopnikov te smeri pri nas ni, pač pa je radikalno in liberalno časopisje prepojeno s takimi in sličnimi nazori, ki jih skušajo razširiti tudi med ljudstvo.

Predavanje je bilo sprejeto z živahnim odobravanjem. V debato so posegli gg. teolog Remec, župnik Kosec in dr. Srebrnič, ki je v boju proti modernistom zlasti povdarjal važnost sholastične filozofije.

Sledi referat tov. Malneriča: »Znanstvena organizacija med Slovenci«. Znanstveno delovanje med Slovenci se da razdeliti v štiri večje dobe. Prva doba traja od 13. do konca 17. stoletja, ko so zastopali naše izobraženstvo duhovniki, ki so študirali v Italiji, pozneje tudi v Tubingi na Nemškem. Druga doba traja od l. 1693., ko se je ustanovila »Academia operosorum«, do konca delovanja te družbe, nekako do leta 1800. V tej dobi se je ustanovila javna poljedelska šola in kmetijska družba (1762), ustanovila se je (1791) bogoslovna fakulteta in že 1788

vnovič filozofska fakulteta, ki jo je bil cesar Jožef razpustil. Tudi delovanje akademije se je poživilo. Tretja doba traja od leta 1800 do 1864, do ustanovitve »Slovenske Matice«. Od začetka so se zbirali znanstveniki okrog barona Žige Cojza. Nastal je boj za pravice slovenskega jezika, ki se je deloma odločil leta 1848. Cenzura je izginila; začelo se je živahno življenje po društvih, »Novice« so priobčevale znanstvene spise, ustanovilo se je tudi (1894) »Zgodovinsko društvo za Kranjsko« z nemškim izvestjem. Četrta doba traja od 1864, ko se ustanovi »Slovenska Matica«, pa do danes. Hrvatje so imeli v tej dobi Strossmayerja, ki jim je ustanovil »Jugoslovansko akademijo znanosti in umetnosti« (1875), Slovenci smo pa radi pomanjkanja sredstev precej zaostali. 1865 se je ustanovilo »Muzejsko društvo za Kranjsko«, začela je izhajati cela vrsta perijodičnih revij za leposlovje in znanstvo, ustanavljali so se specialni časopisi za posamezne stroke. Knjižnica »Kmetijskega društva« se je polagoma preustrojila v »Licealno knjižnico«. Leta 1895 se je ustanovila »Leonova družba«, ki združuje v svoji sredi precej najboljših znanstvenikov. Od leta 1897 sem izdaja »Leonova družba« znanstveno revijo »Katoliški obzorik«, ki se je v poslednjem času prekrstil v »Čas«. Naši znanstveniki delujejo z velikim uspehom tudi pri nemških znanstvenih organizacijah. — V Slovencih tiči mnogo znanstvene sile, ki pa ni organizirana. Želimo si vseučilišča in mecenov, država naj bi podpirala knjižnice; v naših akademskih društvih naj bi se ustanovili odseki za znanstveno delo, kjer bi se naši akademiki pripravljali za poznejši vstop v krog katoliških znanstvenikov. Naposled si želimo tudi slovenske znanstvene akademije. Referent predlaga k koncu štiri resolucije, ki se po par formalnih spremembah soglasno sprejmejo. Predavanju sledi živahno ploskanje. Resolucije se glase:

1. Slovensko katol. narodno dijaštvo, zbrano na zborovanju v Gorici dne 22. avgusta 1908, sklene skrbeti za to, da se ustanovi v vsakem izmed njih društev znanstveni odsek, ki vodi vse znanstveno delovanje v društvu.

2. Na vseučiliških knjižnicah zahtevajmo katoliških in slovanskih znanstvenih del.

3. Slovensko katol. narodno dijaštvo želi, da se osnuje centralni odbor, v katerem bi bile po možnosti zastopane vse slovanske znanstvene organizacije.

4. Slovensko katol. narodno dijaštvo pozivlja slovenske ljudske zastopnike, da izposlujejo od države gmotnih podpor za gojitev znanstva med Slovenci.

Tretji referat ima tov. Šilc o vprašanju: »Ali je mogoča med Slovenci katoliška umetnost?« Izvaja nekako sledeče: Umetnost je hčerka vsakokratne kulture, glavna kulturna faktorja sta pa tradicija in sodobni milieü. Kar se tiče osnovnih idej, je kultura mednarodna; ideja je univerzalna, toda vsak narod jo sprejme individualno in šele v

tej obliki je sposobna za življenje in le na tej podlagi lahko govorimo o katoliški umetnosti pri Slovencih. — Slovenci smo brez zunanje tradicije, pravi se, da smo modern narod. Imamo pa staro notranjo tradicijo krščanske misli, ki je vedno ostala v nas, in poleg tega tradicijo naše narodne individualnosti. Ko nam torej vstane genij, ki se bo zaglobil v dušo slovenskega naroda, dvignjeno od krščanstva, tedaj bomo tudi lahko govorili o slovenski katoliški umetnosti. Čudna pota so hodili umetniki, sedanjí čas pa označuje neko povračanje. Umetniki se vračajo nazaj k izvoru vse umetnosti, k Lepoti vseh lepot, k Bogu. Na obzorju vstaja nova krščanska uemtnost, katero nekateri inštinktivno oznanjajo, drugi pa popolnoma jasno dokumentirajo; o tem pričajo imena Jörgensen, Fagazzaro Tolstoj, Dostojevskij. Iz teh stremljenj se razvidi ona nova in vedno stara pot: poglobitev v narodni individuum in eo ipso čisto dosleden prehod h krščanstvu. In tudi pri nas bomo hodili isto pot. Naša mladina naj postane mlada, naši ljudje morajo dobivati smisel za umevanje narodne psihe; s tem se zahteva tudi, da morajo biti naši ljudje globoko verni katoličani: mi potrebujemo katoliške inteligence, katoliških umetnikov. Naš umetnik naj se približa ljudstvu, ljudstvo pa naj se približa umetnosti. Ideal nam bodi enotna kultura z idejo krščanske humanitete. Samo iz takih daljnih perspektiv more vzkliti velika umetnost, iz jasnega žarišča, kjer si podajate preteklost in bodočnost roke, kjer vlada enota tradicije in napredka: to je krščanska misel slovenskega naroda.

V debato zadnjih dveh predavanj so posegli gg. dr. Capuder, phil. Dolenec in dr. Srebrnič. Prof. dr. Capuder omeni, da je predavanje t. Malneriča v toliko pomanjkljivo, ker je pozabil poudariti dr. Mahniča delovanje na znanstvenem polju, ki je bil takorekoč začetnik novejšega pokreta slovenskih katoliških znanstvenikov in je tudi največ pripomogel k ustanovitvi »L. Dr.« To je treba konstatirati sedaj, ko smo na goriških tleh. Besedam g. prof. dr. Capudra je sledilo splošno odobravanje. G. dr. Srebrnič je opredelil natančneje pojem katoliške umetnosti; t. phil. Dolenec je pa med drugim podal par nasvetov, kako bi se lahko pripomoglo k temu, da bi bila predavanja tov. referentov za poslušavce bolj razumljiva.

S tem je bilo dopoldansko zborovanje zaključeno. Pri skupnem kosilu na prostornem dvorišču hotela »Central« nam je prišlo »svetit« tudi par liberalnih študentov, ki so od ceste sem gledali na naše številne vrste. Naši fantje so jih zelo uljudno vabili in jim migali, naj pridejo na kosilo, čemur se pa gospodje niso odzvali. Pri popoldanskem zborovanju nas je posetil prevzvišeni nadškof goriški dr. Franc Sedej. Zborovavci so mu priredili burne nad vse prisrčne ovacije. Prevzvišeni je nagovoril zborovavce tako prisrčno, tako mladostno, da se nam je zazdelo, da nam govori kak drag tovariš, ne pa sam premilostljivi naš nadpastir. Izvajal je sledeče: »Neki nasproten list je trdil, da sem se celi teden pripravljajl za govor, ki ga hočem držati za vas. Seveda meni za to primanjkuje časa. Nisem tudi prišel zahtevat kake orientalske proskinezis, kar je nemogoče v tej dvorani, ki je popolno natlačena. Prišel sem pa podelit svoj blagoslov, ker

blagoslov pride od zgoraj, kajti sami smo prešibki za težko delo, ki nas čaka. Podam Vam tudi nekaj koristnih naukov, da jih ponesete s seboj. Predvsem Vam priporočam, da ste dobri katoličani, ne samo v besedi, temveč tudi v dejanju. Pripravljajte se skrbno in marljivo za svoj prihodnji poklic. **Priporočam Vam, da se obnašate dostojno napram nasprotnikom.** Moderne forme dvorjanstva so prazne, ako niso napolnjene s pravo krščansko ljubeznijo. Bodite pogumni, ker vsakega čaka težka borba v življenju, zlasti sedaj za časa vseučiliškega študija. Mnogo Vam bo še pretrpeti v znamenju svobode. Zato pa je potrebna pomoč od zgoraj, ki jo Vam vsem skupaj želim pri Vašem delovanju.« — Nato je prevzvišeni podelil sveti blagoslov, ki so ga kleče prejeli tudi tisti radikalni dijaki, ki so nas posetili na našem zborovanju. Gospodje se menda izpreobračajo, kar je vsekakor zelo ganljivo! ...

Prvo predavanje popoldanskega zborovanja je bilo: »Dijaške in politične struje s posebnim ozirom na katoliške stranke.« Referiral je t. iur. Ogrizek in razvil sledeče misli: Slovensko dijaštvo se je v isti smeri razvijalo kot slovenski narod. Politične stranke so narodne, socialne, agrarne ... Najboljše so stranke, ki združujejo vse interese v sebi, in taka je »S. L. S.« Če hočemo zavzeti stališče posamezne stranke, moramo dobro poznati programne točke in strankino taktiko. Stališče do posameznih strank je lahko teoretično-kritično motreče ali aktivno sodelujoče. Posameznik lahko zametuje vse točke programa (principijelen nasprotnik), lahko se pa tudi z nekaterimi strinja (somišljenik). Bistveni del je program in vodilne ideje; vse drugo je nebitveno. Lahko se strinja z vsemi točkami brezpogojno (fanatičen strankar), lahko tudi pogojno (tremen strankar). Sodeluje se lahko direktno in indirektno, če se dela namreč naravnost za rast in procvit stranke, ali pa če se ljudstvo s predavanji in z drugimi izobraževalnimi sredstvi pripravlja za javno življenje. — O naši struji se je pisalo, da smo samo privesek »S. L. S.« na Kranjskem; toda mi se nismo nikdar izpostavljali za stranko, stranka se ni tudi nikoli vmešavala v naše zadeve; in če bi se, potem povemo vsakemu, da smo samostojni in da se ne pustimo od nikogar komandirati. Če simpatiziramo vsled našega kulturnega ideala s »S. L. S.«, nismo že zato odvisni in podrejeni. V bistvenih stvareh smo si pač edini zato, ker smo katoliki in ker imamo skupen program tretjega katoliškega shoda. Kdor hoče agitirati za kako katoliško stranko, svobodno mu. Če pa noče, je pa tudi dobro in je vseeno lahko naš društvenik. Če bi pa kdo izmed nas agitiral za kako liberalno, nekatoliško stranko s popolnoma nasprotnimi kulturnimi cilji, kakor smo si jih postavili mi, potem se razume, da takega pokličemo na odgovor, kakor bi bili tudi primorani izraziti svoje mnenje, če bi se katoliška stranka oddaljila od programa tretjega katoliškega shoda. »S. L. S.« na Kranjskem in Goriškem, katoliške stranke na Koroškem in Štajerskem, so kulturno za naš narod silno važne in mi jih le podpiramo, kar mora vsak storiti, ki hoče slovenskemu ljudstvu dobro; kajti le trdno sklenjeno slovensko ljudstvo si

bo znalo pridobiti trajnih kulturnih uspehov in bo doseglo vzvišene ideale, ki si jih je postavilo. — Izvajanja t. referenta so bila sprejeta z zelo živahnim odobravanjem.

Zadnji referat je imel t. iur. Kemperle o »Narodnostnem problemu.« Vsebina njegovega predavanja je sledeča: Vsak narod ima nekaj posebnega, zanj značilnega, svoj narodni značaj, in to je, kar loči narode med seboj. Faktorji, ki povzročijo ta narodni značaj, so predvsem krvno sorodstvo, nazoni o svetu, skupnost jezika, delovanja, podnebja itd. Vsi ti faktorji pa so podvrženi spremenljivosti, so pod vplivom zgodovine. Nastajajo različni stanovi, narod se razdeli v geografično ločene pokrajine, razvijejo se dialekti, nekateri deli naroda se celo potujčijo. Narod tvorijo potemtakem oni, ki imajo neko relativno skupnost značaja; čim večja je ta, tem jasneje stoji narod pred nami. Za to skupnost značaja so pa zelo važni združujoči momenti, ki so v prejšnjem času vplivali samo na ozek krog ljudi, na graščake, in pozneje na meščanstvo. Toda plemstvo pri nas je bilo tuje; pravo ljudstvo pa se je združevalo edinole v kmečkih in turških vojskah, ki so zabranjevale popolno diferenciranje in držale naš narod vsaj deloma skupaj. Vendar pa je prišlo diferenciranje zelo daleč; izgubili smo celo skupno ime Slovenci in postali »Kranjci«. Še sedaj čutimo posledice tega diferenciranja, vendar pa se obrača na boljše. Koncem 18. in začetkom 19. stoletja je namreč vsa narodova masa začela vstopati v javno življenje in se zavedla svoje narodne skupnosti. Nastopili so novi gospodarski odnošaji, zavel je demokratični in socialni duh, ki je pritegnil cel narod k skupnemu življenju. Največjo važnost pa je zadobila ljudska vzgoja, pri kateri se udeležujejo vse stranke in kulturne smeri. Toda liberalci starega kova nimajo pravega cilja; materijalizem jim odvzame vse ideale, kar je najnevarnejše na meji, kajti naš na sredstvih bogatejši nasprotnik ljudstvo kaj kmalu lahko materielno zadosti. Drugi so radikalci, ki bodo v doglednem času le prehitro spoznali, da je njih delo brezuspešno. Mi pa, ki zidamo na krščansko kulturno podlago, smo pa napolnjeni z najboljšimi upi. Mi stremimo po enotni ljudski vzgoji, ki bo odstranila ostanke prejšnjega diferenciranja; povesti hočemo slovenski narod v novo skupno življenje, ki ga bodo vodili isti cilji in isti ideali, namreč katolicizem s svojo odrešilno etiko in goreča ljubezen do rodne slovenske grude. To vzgojno stremljenje pa mora podpreti javno politično življenje, preveto z demokratičnim duhom in tako nam bo mogoče pripeljati narod do celokupnosti in ga dvigniti do idealne kulturne višine. Referat je bil odobren z burnim ploskanjem. Govornik prečita sledeče resolucije:

Slovensko katoliško narodno dijaštvo, zbrano dne 28. avgusta 1908 v Gorici, odločno zahteva:

1. da merodajni faktorji posredujejo, da dobijo Slovenci v Gorici nujno potrebne ljudske šole in tako zadoste potrebam ljudstva;
2. da se ustanovi v najkrajšem času slovenska meščanska šola v Gorici;

3. da se ustanovi slovenska trgovska šola v Gorici;
4. da se ustanovi slovensko moško učiteljsko učilišče v Gorici;
5. samostojno slovensko gimnazijo in realko v Gorici;
6. da se ustanovi vseučilišče v Ljubljani s slovenskim in hrvaškim učnim jezikom;

7. S. K. S. Z. za Goriško naj skrbi, da bo imela vedno v evidenci one obmejne kraje, ki so v nevarnosti pred tujci.

Govornik utemeljuje točko za točko. Pri sedmi resoluciji povdarja: »Mi moramo pa vzgajati vse, nikogar ne smemo pozabiti, tudi beneških Slovencev ne; kulturne meje ni med nami, četudi je državna. Mi hočemo skupno delovati za dvigovanje beneških Slovencev.« — Po teh besedah nastane nepopisno navdušenje; zborovavci prirejajo trem teologom, zastopnikom beneških Slovencev, viharne ovacije, ki se nočejo poleči. Nato se vname debata. G. nadučitelj Ravnikar povdarja, da so zahteve g. referenta, izražene v resolucijah, obenem tudi zahteve učiteljstva; g. dr. Srebrnič povdarja, da mora vladati na šolah, ki se zahtevajo v resolucijah; krščanski duh, zato da zahtevamo tudi krščansko misleče učiteljstvo; tov. phil. Dolenec izrazi veselje, da se je na današnji dan tako sijajno izpodbilo dvoje očitanih, ki se nam mečejo v obraz, da smo namreč priganjači one stranke, ki je na Kranjskem zanetila prepir in drugič, da smo brezdomovinci. Kdor je poslušal popoldanska predavanja, bo na jasnem, pri čem da je stvar; t. phil. Malnerič povdarja navdušeno, da smo mi katoličani bolj kot drugi vezani na svoj narod, da imamo moralno in krščansko dolžnost ljubiti ga; mi smo otroci svojega naroda in kot take nas veže četrta božja zapoved, da ga ljubimo in delamo in skrbimo zanj; t. phil. Puntar se toplo zavzema za prekmurske Slovence, ki se potapljajo v madjarskem morju in omenja tudi žalosten položaj graških Slovencev, ki se pogrezajo v socialni demokraciji. Tudi tu ne pustimo pogube in začnemo z novimi močmi. — Njegovim besedam je sledilo nepopisno navdušenje. Resolucije, ki jih je predlagal t. referent, so bile soglasno sprejete.

S tem je bilo zborovanje pri koncu. Predsednik zborovanja, t. phil. Modic se zahvali vsem, ki so pripomogli, da se je sestanek tako sijajno zvršil, predvsem prevzvišenemu nadškofu dr. Sedeju, preč. duhovščini, akademikom, dijaštvu, vrlim učiteljicam in sploh vsem navzočim. Nato govori sklepčne besede: »Ko zaključujem to zborovanje, mi dovolite, da se še enkrat površno ozrem na vse, kar se je danes zgodilo. Mnogo važnega se je govorilo in obravnavalo in kar nas najbolj veseli: Zbližali smo se obmejni Slovenci in Slovenci iz osrčja naše zemlje. Radovedni smo bili, kaj nas čaka v Gorici, kako je naše primorsko ljudstvo. Naše nade so se urenile v taki meri, ki je nismo pričakovali. Napravili ste nam tako pri srčen sprejem, kakor ga še nismo imeli nikjer. Zato pa želim, da se vidimo še kedaj, in takrat naj bi bilo vse, kar se je govorilo in sklepalo, že doseženo. S tem je uradni del končan in želim, da se veseli snidemo pri komerzu.«

Nad vse lepo se je zaključil sestanek s komerzom, ki ga je posetila cela vrsta odličnih mož iz vseh krajev slovenske zemlje, tudi iz Benečije. Bilo je precej nad 300 navzočih. Med nami sta bila tudi zastopnika Čehov in Hrvatov, g. Brajša in t. Kosátik iz Morave. G. dr. Capuder je otvoril komerz; pevci so zapeli »Našo pesem«. Nato je pozdravil brata Čeha in Hrvatá, zastopnike beneških Slovencev, drž. in dež. poslanca dr. Gregorčiča, dež. poslanca in župana Kosmača, tovarnarja Pollaka iz Kranja, preč duhovščino, zastopnike učiteljstva in goriškega delavstva, vse goste iz vseh krajev slovenskih dežel, gg. starejšine »Danice« in »Zarje«, akademike, abiturijente in vse dijaštvo. Pozneje so dospeli med nas gg. prof. Berbuč, dr. Pavletič in starejšina Podkrajšek, ki jih je dijaštvo burno pozdravljalo. Stoloravnatelj dr. Brecelj je otvoril vrsto prekrasnih napitnic, ki smo jih slišali ta večer. Spominjal se je preteklosti, ko je bilo še samo trinajst pogumnih akademikov, ki so se javno priznalik načelom, ki prevevajo ves ta številni komerz. »Toda sedaj — kako smo narastli! Častitam vam na naši goriški zemlji, da ste našli vez, ki vas veže z našim ljudstvom, ki tako željno pričakuje izobraženstva. Zelo me veseli, da se je tudi goriško dijaštvo oprijelo teh idej, ki dajo človeku pogum, da lahko prenese vse napore in neprilike, in ki tudi človeka notranje izpopolni in zadovolji. Tako doseže človek harmonijo v sebi in harmonira tudi z narodom. Častitam Vam v imenu S. K. S. Z., da ste to delo dovršili. Pozneje Vam pa pripravimo še drugačen sprejem, kajti tudi na Goriškem »vremena se bodo zjasnila«. Z Bogom za narod!«

Z vsakim pozdravom, z vsako napitnico, je navdušenje rastlo. G. dr. Srebrnič je v prekrasnem govoru slavil globok pomen naše organizacije. Izrazil je med drugim tudi prekrasno misel, ki so jo povdarjali skoro vsi govorniki, z besedami: »Pot do dušnega bogastva je zgrajena po ljudskih davkih in ljudskih žuljih, zato se zavedajmo vedno in povsod, dragi tovariši, da drži naša pot nazaj med ljudstvo, ki nas pričakuje.« G. tovarnar Pollak nas je tudi letos, kakor zmerom, posetil s svojo drago nam družino in nam posvetil pristrčno napitnico: »Nisem več mlad, toda med vami sem mlad in zato se vedno veselim priti med Vas. Prinašam Vam pozdrave iz svoje domovine. Zjutraj sem bil še na Sv. Joštu. Vaša 'Danica' mi je lepo svetila in jutranja 'Zarja' mi je oznanjala — dan. Vleklo me je med Vas in zato sem tu. Pozdravljam Vas s kratkimi besedami — pristrčno. Bil sem pri mnogih prireditvah Vaše organizacije, bal sem se, toda sedaj pa trdim samozavestno: prihodnost je naša, ker je mladina naša in ker delamo z Bogom. Ničesar se nam ni treba več bati. Bog Vas živi in dal Bog, da bi Vas bilo danes leto v Ljubljani še enkrat toliko.« — Za g. tovarnarjem Poliakom, čigar lepe, globoke besede so sprejeli vsi gostje z navdušenjem, se je dvignil g. Vuk, zastopnik goriškega delavstva, in nazdravil komerzu: »Prinašam Vam pozdrav v imenu goriškega socialnega delavstva. Prišli ste sem, da se posvetujete, kako boste delali. Delati je naše in Vaše načelo, Vi z umom, mi z roko; vsi pa smo sinovi enega naroda in zanj delajmo, potem uspeh ne izostane. Zatorej: Živeló delo!« Ves komerz se je

divil lepim besedam, ki jih je razvil dalje g. stolni vikar C. M. Vuga: »Naj napijem naši delavski organizaciji. Drago mi je, da imam besedo za pridnim delavcem g. Vukom. Naše delavstvo — je naše ljudstvo. Kdor se trudi in dela zanj, ta gradi naš narodni dom. Dragi tovariši, akademiki, abiturijentje, duhovniki, sploh vsi, ki smo prispeli sem. Vsi smo sinovi enega in istega ljudstva, mi smo plodi znoja in žuljev tega ljudstva. In tega ne smemo nikdar pozabiti, pač pa delati in skrbeti za to ljudstvo, ker le na ta način bomo rešili svoj narodni dom. Naj stoji roko v roki delavec, abiturijent, akademik in duhoven, pa bo napočila našemu narodu boljša bodočnost.« V krasni, pesniško navdahnjeni napitnici pozdravlja goste tovariš Česnik: »Srce mi plapola v veselju, ko vidim pred seboj zbrano tako mnogobrojno družbo in toliko dijaštva. Naše razmere pred petnajstimi leti — in sedaj! Kakšen razloček! Popolnoma mlad, nov svet je vstal in naše akademiške vrste, kako se množe! Dan se je zaznal, »Danica« je priplavala, naše delo je obrodilo sadove, mi obhajamo največji pokrajinski sestanek, kar jih je bilo dozdej. Naši nasprotniki so imeli toliko opraviti, pozdravljala nas je »Soča« in vse liberalno časopisje, pozdravljali so nas ne baš prijazno liberalni akademiki. Toda: »Mi vstajamo in Vas je strah!?« — »S. D. Z.« ima zabeležiti marsikak uspeh, pot za bodočnost smo si začrtali in upamo sreče. Med nami vlada edinost, od vseh strani smo skupaj, tudi iz beneške Slovenije. Tudi od severa je prišel k nam Čeh in tovariš Hrvat Brajša iz Istre. Naša mlada organizacija poganja bujne cvetove. V Škofji Loki se je zbrala slovenska mladina pod geslom: »Kvišku in naprej!« Naše geslo pa je isto: »Z Bogom za narod!« Naši cilji so isti. Združimo se tesno s to mladeniško organizacijo in prepričan sem, da bo vzgojila mnogo mož, ne samo po srcu, ampak tudi v življenju, med narodom. Roko v roki akademik z našo mladino in potem je bodočnost naša, potem se nam bližajo lepši časi. In tej veliki ideji naj velja moja napitnica! Bog jo živi!«

Ko smo poslušali te lepe napitnice, smo spoznali in začutili naenkrat, da se odigrava pred nami nekaj važnega, da se vrši pobratimija med slovenskim delodajavcem in delavcem, pobratimija slov. inteligence s slovenskim ljudstvom. Tu nastopi g. cand. phil. Ivo Pregelj in pozdravi komerz z globoko zamišljeno pesmijo, katere finale je bil: »Pri nas je Resnica, pri njih je pa ni!« Dijaštvo je bilo očarano in je dvignilo pesnika na rame. Nato je vstal g. akad. Kosátič iz Morave in pozdravil z navdušenimi besedami zbrane goste, zagotavljajoč nas, da vstajajo tudi v bratskem narodu češkem iste misli, isti ideali, ki oživljajo danes ta lepi komerz. In češko dijaštvo ni zadnje pri tem velepomembnem pokretu« G. akad. Kosátič se ni mogel ubraniti navdušenim tovarišem, da ga ne bi dvignili na rame.

Po teh krasnih napitnicah se je razvila nad vse prijetna zabava; šaljiva pošta, lepe narodne pesmi, pod vodstvom tov. Juvana, so donele v goriško noč; gospodične učiteljice so nas iznenadile s par prekrasnimi pesmicami, ki jih je s priznano fineso dirigiral tov. abit. Filipič. Gostje so

se zahvaljevali z navdušenim ploskanjem. Toda naše srce je imelo ta večer še enkrat vzplameneti v svetem navdušenju in veselju; bilo je namreč takrat, ko je tov. abit. Filipič s svečano-navdušenim povzdignjenim glasom prečital uvodni članek, ki ga nam je posvetila »Soča«. Bil je prizor za bogove! . . .

Svečani dan je zamrl, vstaja drugih sto izza gorá neznanih in nejasnih, ki Bog vé kaj prinesó. V rosno jutro koraka zopet resen delavec in se veseli rodovitne zemlje, ki čaka njegovega dela. V ozadju vstaja solnce in mu zlate luči natrosi na pot, cela zemlja diha veliko upanje in delavec razume: Večno zaupanje rešuje vse, večna ljubezen osrečuje vse. — V ljubezni in zaupanju gremo na delo za novimi načrti goriškega sestanka, — gotovi zmage.

Na predvečer slavlja Simona Gregorčiča.

(5. septembra 1908.)

(Jason Saviljev.)

Nebo, nebo! In tudi ti
hotelo nisi zaostati
sedaj, ko vse slavi
najdražjega med brati! —

Planinski raj,
kedaj
si bil ti še tako krasan
kakor tedaj,
ko je zahajal dan
pred onim, ki tisoči
so čakali ga, da ob Soči
na griču svetega Lovrenca,
kjer spi tvoj slavní sin,
proslavijo njegov spomin! —

Nebo, nebo,
zares si ga ljubilo,

da si planinski raj
tako mu okrasilo.

Nad grobom mavrico krasnó,
Znanilko lepših dni,
katero klical je za rod srčnó,
si mu razpelo ti — —
A po dolini dež je padal zlat,
kot ni ga videl še nikdó,
in tam za njim svetló nebo,
prav kakor da v planinski raj
nebeško zre okó — — —

Zdaj, ko te proslavilo
nebo je s svojo silo,
najslavnejši planinski sin,
bo slavje naše vse neznatno,
ker mi sinovi smo krtin!

F. Fr. Stelè:

Statistika slovenskih

Dežela	Kraj	Zavod	Učni jezik	Dijakov	po narodnosti			po deželah			
					Sloven	Nemcev	Italijan.	Kranjcev	Korošcev	Primorc.	Štajercev
Kranjsko (1864 gimn. in 727 realcev)	Ljubljana	c. kr. I. drž. gimn.	nem.-sl.	535	483	45	2	461	—	15	38
	"	c. kr. II. drž. gimn.	"	421	417	—	—	367	—	14	28
	"	nem. fil. I. drž. gimn.	nemški	92	11	74	2	54	—	5	7
	Kranj	c. kr. Fr. Jož. gimn.	nem.-sl.	302	295	6	—	272	7	11	12
	Novo mesto	c. kr. drž. gimn.	"	234	218	8	—	211	—	3	10
	Kočevje	c. kr. drž. gimn.	nemški	117	19	96	—	105	—	2	5
	Št. Vid	zasebna gimnazija	slovenski	163	163	—	—	160	—	—	2
	Idrija	mestna realka	slov.-n.	232	229	3	—	178	1	46	6
	Ljubljana	c. kr. drž. realka	nemški	495	277	200	8	376	10	27	38
	Skupaj .	7 gimn. in 2 real.	—	2591	2112	432	12	2184	18	123	146
Štajersko (1172 gimn. in 249 realcev)	Maribor	c. kr. drž. gimn.	nem.-sl.	453	290	163	—	20	17	8	379
	"	c. kr. drž. realka	nemški	249	10	235	2	6	7	4	194
	Celje	c. kr. drž. gimn.	nemški	347	95	250	—	26	14	5	235
	"	drž. nižja gimn.	slov.-n.	164	164	—	—	5	1	1	156
	Ptuj	deželna gimnazija	nemški	208	41	161	2	2	8	3	163
	Gradec	I. c. kr. drž. gimn.	nemški	—	3	—	—	7	—	—	—
	"	dež. višja realka	nemški	—	1	—	—	1	—	—	—
	"	priv. real. Mar. inst.	nemški	—	3	—	—	2	—	—	—
	Skupaj .	4 gimn. in 1 realka	—	1421	607	809	4	69	47	21	1127
Koroško (956 g. in 351 r.)	Celovec	državna gimnazija	nemški	474	82	390	1	3	373	6	36
	"	državna realka	nemški	351	7	339	—	—	—	—	—
	Beljak	c. kr. drž. gimn.	nemški	300	13	286	—	7	206	5	35
	Št. Pavel	priv. gimnazija	nemški	182	15	157	2	—	65	6	35
	Skupaj .	3 gimn. in 1 realka	—	1307	117	1172	3	10	660	17	106
Primorsko (1462 gimn. in 1029 realcev)	Gorica	c. kr. drž. realka	nemški	423	143	45	235	—	—	—	—
	"	c. kr. drž. gimn.	nemški	541	272	43	224	—	—	496	—
	Trst	c. kr. drž. gimn.	nemški	464	138	144	142	14	—	371	—
	"	c. kr. višja realka	nemški	502	76	171	234	—	—	390	—
	"	mestna realka	italijanski	—	1	—	—	—	—	—	—
	Pazin	c. kr. drž. gimn.	hrvaški	230	39	—	—	5	—	221	2
	Pulj	c. kr. drž. gimn.	nemški	227	18	73	88	2	1	182	4
	"	c. kr. drž. realka	nemški	104	7	44	46	—	—	87	—
	Skupaj .	4 gimn. in 3 real.	—	2491	694	520	969	21	1	1747	6
	Na slovenski zemlji .	18 gimn. in 7 real.	—	7810	3530	2933	988	—	—	—	—

*) Opozarjamo na članek v „Slovcu“ št. 181, odkoder smo vzeli tudi „Bilanca

srednješolcev 1. 1907/8.*)

Neobvezni predmeti								Matura		Knjižnica		Štipendije	
sloven.	italijan.	franc.	angl.	stenogr.		risanje	telov.	1906/7	1907/8	profesorska	dijaška	šte-vilo	znesek (v kronah)
				slov.	nem.								
16	71	27	—	63	76	62	85	30	42	2839	sl. 2131 n. 1683	68	12.963·65
—	—	29	—	39	42	54	58	20	23	3035	sl. 1063 n. 1098	27	5.105·13
52	—	—	—	—	7	26	37	—	—	—	—	3	483·—
—	28	13	—	14	62	52	166	18	21	1954	1780	32	4.884·27
—	—	—	—	—	—	9	122	14	21	6018	sl. 1341 n. 1588	19	2.981·60
23	—	—	—	—	—	6	25	—	—	?	?	9	762·60
—	—	—	—	—	—	—	162	—	—	1480	6·4	8	1.352·67
—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	692	379	6	1.501·23
48	—	—	13	—	43	—	—	38	28	3408	3254	21	3.034·—
139	99	69	13	116	230	209	655	120	156	—	—	193	33.058·15
27	—	30	—	—	79	55	—	45	28	7234	1963	31	6.822·—
100	—	—	41	—	37	—	—	16	26	1866	2584	5	950·—
138	—	—	—	—	67	10	145	46	60	9362	2711	37	8.972·65
—	—	—	—	—	—	45	67	—	—	972	654	15	3.852·—
65	—	—	—	—	39	8	181	7	15	2126	860	15	3.160·—
19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
349	—	30	41	—	222	118	393	114	129	—	—	103	23·766·65
130	—	—	—	—	67	70	—	41	38	2200	5207	52	10.308·—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	—	—	—	—	49	—	—	10	24	5439	3165	16	3.930·40
—	21	—	—	—	—	53	69	16	14	—	—	8	4.305·—
148	21	—	—	—	116	123	69	67	76	—	—	76	18·543·40
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	21	—	—	—	25	59	49	38	41	—	—	48	10.136·—
124	170	29	—	—	66	72	49	37	34	—	—	26	7.744·—
24	160	—	—	—	56	—	—	19	24	—	1806	10	2.020·—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	190	—	—	—	—	19	118	28	21	695	877	41	8.711·60
—	69	—	—	—	25	16	—	11	13	—	—	7	1.425·16
—	—	—	—	—	14	—	—	—	—	—	—	19	540·—
166	610	29	—	—	186	166	216	133	133	—	—	151	30.576·76
—	—	—	—	—	—	—	—	434	494	—	—	523	105.944·96

našega srednjega šolstva“ in „Sklep in naše zahteve“.

Bilanca našega srednjega šolstva.

Na Kranjskem ima 479.973 Slovencev (po zadnjem ljudskem štetju) 1594 slovenskih gimnazijcev in 509 realcev, 28.177 Nemcev pa ima 223 gimnazijcev in 203 realcev. En srednješolec torej pride na 228 Slovencev, pri Nemcih pa že na 66 prebivalcev. Za Nemce ste dve nemški gimnaziji in ena nemška realka, za Slovence 4 utrakvistične (v nižjih razredih slovenske, v višjih nemške) gimnazije, ena utrakvistična realka — mestna v Idriji — in ena popolnoma slovenska gimnazija — škofovi zavodi v Šent Vidu.

Na Spod. Štajerskem je 409.531 Slovencev, 578 slovenskih gimnazijcev in 10 realcev. Nemcev je 52.716, nemških gimnazijcev 570, realcev pa 236. En srednješolec torej pride na 696 Slovencev, a že na 65 Nemcev. Nemci imajo tri gimnazije in eno realko, Slovenci samo 2 utrakvistični (polovica predmetov se poučuje slovenski, polovica nemški) nižji gimnaziji, ki se imate boriti z vsemi mogočimi težkočami.

Na Koroškem 90.495 Slovencev s 100 gimnazijci in 7 realci, nima niti ene srednje šole, 276.829 Nemcev ima 816 gimnazijcev, 378 realcev, tri gimnazije in eno realko. En srednješolec pride na 800 Slovencev in na 232 Nemcev. Slovenskih dijakov je zato tako malo, ker ni slovenskih šol, na nemških pa se imajo boriti z jezikom in še povrh z nemškim šovinizmom součencev in učiteljev.

Na Primorskem 212.978 Slovencev nima nobene srednje šole za svojih 425 gimnazijcev in 219 realcev; 19.454 Nemcev, večinoma priseljenih in vsiljenih uradnikov pa ima tri gimnazije, dve višji in eno nižjo realko, čeravno je nemških gimnazijcev le 256, realcev pa 225. En srednješolec pride na 330 Slovencev in že na 40 Nemcev!

V vseh teh deželah je 1.192.977 Slovencev imelo letos 2703 gimnazije in 745 realcev. En srednješolec pride šele na 346 Slovencev. Realcev je veliko premalo; na Primorskem vlada še najboljše številno razmerje med realci in gimnazijci, primorski Slovenci so tudi gospodarsko najbolj samostojni. A tudi gimnazijcev Slovenci še dolgo nimamo preveč, zlasti izven Kranjske, če hočemo imeti dovolj naraščaja za razne uradniške, profesorske, zdravniške službe. Saj ima 377.176 Nemcev v istih deželah 1865 gimnazijcev in 1042 realcev, zadnjih celo več ko Slovenci. O nadprodukciji inteligence morejo govoriti le Nemci in Čehi, pri Slovencih izobražencev še vedno primanjkuje, primanjkuje pa tudi izvedencev v vseh praktičnih poklicih, ker nimamo potrebnih šol.

A ne le da Slovenci nimajo svojih srednjih šol, niti slovenščina kot predmet se ne poučuje v potrebnem obsegu na obstoječih srednjih šolah na slovenskem ozemlju. Najboljše je v Gorici, kjer se na gimnaziji in realki uči slovenščina v prvih dveh razredih po štiri, v ostalih po tri ure na teden. Kranjski realci imate povprečno v vsakem razredu po tri tedenske ure za slovenščino.

Utrakvistične gimnazije na Kranjskem in Štajerskem imajo za slovenščino v dveh razredih po tri, v ostalih po dve uri na teden, torej v celem osem tedenskih ur manj nego v Gorici! Gimnazije v Ptuju, Celovcu in Trstu imajo po dve uri slovenščine. Na gimnazijah v Beljaku in Št. Pavlu ter na realkah v Mariboru, Celovcu in Trstu se poučuje slovenščina v posameznih tečajih, na realkah samo v nižjih razredih. Na nobenem zadnjih pet zavodov ni profesorja, ki bi bil usposobljen za slovenščino!

Sklep in naše zahteve.

Tukaj smo podali slovenski javnosti sicer še nepopolno skico srednjih šol na Slovenskem. A že iz te skice lahko spoznamo, da je uredba istih vseskozi pomanjkljiva in da niti najmanj ne odgovarja kulturnim potrebam slovenskega naroda. Iz tega dejstva pa sledi za vse one faktorje, kojim je poverjena skrb za srednje šole na Slovenskem — to so deželni šolski sveti, oziroma gospodje deželni šolski nadzorniki v prvi vrsti, potem pa ravnateljstva in učiteljski zbori — sveta dolžnost, da brez odloga vse storijo, da se srednje šolstvo na Slovenskem tako uredi, kakor to zahteva kulturni položaj slovenskega naroda.

Naša prva skrb bodi enotna ureditev pouka slovenščine na vseh zavodih, katere obiskujejo Slovenci. Slovenščini kot materinemu jeziku se naj posveti povsod jednako število tedenskih ur kakor v Gorici; ta predmet se naj poveri profesorjem, ki so za to usposobljeni. Pouk nemščine je v vseh pokrajinah, kjer je kaj Nemcev, jednako urejen. Enotnost imajo v šoli, enotne se čutijo v življenju. Tako mora biti tudi pri Slovencih!

Končni cilj pa morajo biti slovenske gimnazije in realke po vsem slovenskem ozemlju. Slovenci, pomislite zlasti sledeče: Za 93 nemških dijakov v Kočevju se izpopolni nižja gimnazija v celo, za 116 nemških gimnazijcev na prvi državni gimnaziji in njeni filijalki v Ljubljani se ustanovi posebna gimnazija, čeravno velik del teh dijakov ni na Kranjskem rojenih — za 164 dijakov samostojnih slovensko-nemških razredov in 93 Slovencev na višji gimnaziji v Celju, torej skupaj za 257 slovenskih dijakov, pa se tamošnji razredi ne razširijo v popolno samostojno gimnazijo! To je kričeča krivica za Slovence na Štajerskem, ki se mora odpraviti v najkrajšem času!

Dokler pa nimamo povsod slovenskih srednjih šol, moramo odločno zahtevati, da se nameščajo tudi na nemških, Slovincem namenjenih srednjih šolah povsem slovenskem ozemlju v prvi vrsti slovenske učne moči, v najslabšem slučaju vsaj sorazmerno s številom slovenskih dijakov na dotičnih zavodih!

Življenje na Poljani značilno za Slovence.

Študija. Jason Saviljev. — (Konec.)

»Sam Bog vé, v koliko stoterih in tisočerih hišah po širnem svetu in po tesni slovenski domovini tako.« V hišah namreč, o katerih bi mislil človek, da vlada v njih neskalska sreča, a je v resnici ni, ker ni v njej ljubezni, ki oživlja in zmaga, ki je solnce in pogoj sreče. Očetje odločujejo zakone — ker jim gre za denar in pregrešijo se s tem na ljubezni. Njih greh, ki je velik, ker uniči vse lepe sanje mladih src in jim zagreni pot življenja, pa kliče po pravični kazni. Kazen za greh pa je smrt. Zato ni čudno, da umirajo mnogi naši domovi — — —

Bolezen naših posestev so dolgovi! — Žalostna, a trda resnica. Ampak reši se prej ali slej naše ljudstvo te bolezni, kakor Dolinarjev Ivan na Poljani, samo boj mora nastopiti proti alkoholu in umeti veliko skrivnost: »rešitev sveta je v delu, v delu rešitev posameznikov, edino v delu in v trudu rešitev umirajočih in umrlih naših domov.«

Te so v prvi vrsti sence, ki se raztezajo pošastno nad našimi domovi in teže kot mōra. A so tudi druge, ki bi se človek ne zmenil zanje in bi jim ne pripisal uničujoče moči. In vendar uničujejo in podirajo, in kar je najbolj žalostno, v mladostnih srcih.

Kaj nam pove oni odstavek, ki govori o novem učitelju? Kratko je karakteriziran: »Prišel je mlad mož tujih navad. tujega mišljenja.« In potem malo bolj spodaj: »Ljubezen je hotel nadomestiti s strogostjo.« Toda: »Ker ni sejal ljubezni, ni žel ljubezni.«

S tem učiteljem pa nam je podana — jaz mislim — sploh karakterizacija sedanosti. S tujim duhom, s tujim mišljenjem prihajajo in ga hočejo usiliti že otroku ter z njim zastrupiti mlada srca. Ako se takim ljudem posrečijo njih nakane — potem bo žalostno. Zato v boj, dokler je čas. »Pred vsem je treba obrniti pogled in pozornost na dušo naroda, na sok, ki daje vsemu domu vedno novo moč, vedno spet sveže življenje: na mladino.«

Še ena senca je, ki škoduje mladini, in to bi rekel, v prvi vrsti dijaštvu. Zdi se mi, da se ne motim, ako rečem, da govori mladi župnik Vendelinu, dijaku, ki pada kakor kamen, ki se ga vrže v vodo, pada, da se pogrezne v blatu, o Cankarju in dolgi literaturi njegovega žanra.

Tako govori župnik: »In še proslavlja in s sijajem mučeništva se ozarja ta propalost duš in teles. In najdejo se ljudje najboljšega razumništva, ki odpirajo pri tem zavzeti oči in vpijejo z navdušenjem: »Nedo-sežno!« Namesto, da bi se dvignil ves narod proti brezvestnemu zastrupljanju najboljših naših duš, naše mladine —«

»Resnica!« je odgovoril Vendelin na te besede. In vsak, ki živi med dijaštvom, ve, kako slabo vpliva Cankar — da izvozimo njegov mojstrski stil — na mlada srca. Koliko navdušenih in idealnih duš je že zastrupil s svojimi spisi!

V teh vrstah sem opozoril na sence, mogoče ne na vse, a na glavne gotovo.

Sedaj pa k solncu. Svetlo je to solnce, budeče v srcu cvetje upanja, da se zasmeji enkrat nad našimi domovi velik, jasen dan — — A ker se o tem solncu ljubezni, ki je luč življenja, in delu, v katerem je rešitev sveta, ne da drugače govoriti, kot govori pisatelj, kot govorijo in delajo njegovi ljudje na Poljani, zato pokažem samo na te ljudi z veseljem v srcu in s toplo besedo.

Vem, dosti je takih mater širom naše domovine, kot je Kovačica. Velika in vroča je njih ljubezen do otrok in neprestana skrb jih spremlja, ako so jim odšli ljubljenci v tujino. In vem tudi, večina je otrok, ki jim je sveta materina beseda in jim svet spomin na mater, ki radi tega ne padejo in se vrnejo v veselje, kot se je vrnil Lojze. — —

In ti, Dolinarjev Ivan? Kaj ne hodi dolga vrsta mož po tvoji poti, po poti dela in truda, in kaj se ne množi slednji dan? Res, hodijo in to je svetel solčni žarek v sence na Poljani-domovini. Tvoja pot vodi k jasnim, s solncem veselja prepojenim dnevom, zato v naših srcih veselo upanje na srečne dni — —

Tudi ti, Vilma, in ti, Tinka, ki sta bili, ker sta poznali ljubezen, življenje na Trati in pozneje njena rešitev, tudi vedve nista osamljeni. Koliko src širom naše domovine je tako nežnih, koliko src je, ki so blagoslov mnogim našim domovom.

Prepričan sem: dosti je takih duhovnikov med našim ljudstvom, kot sta na Poljani stari in mladi župnik. In ker so si začrtali ti med drugim tudi veliko nalogo: vneti vsa srca za resno, neumorno delo, ker izvor in začetek življenja je delo, in v delu je dopolnjenje življenja, lahko z gotovostjo pričakujemo na Poljano jasnega dneva.

Naj bi omenjal na dolgo in široko starega učitelja, upodobljeno ljubezen do otrok, in pismouka Florijana, ki koj spočetka pridobi človeka zase, ali hlapca Andreja, zvestega Trati, ali deklo Katro, skrbečo z veliko ljubeznijo za v skrb ji izročene? Ne bom govoril dalje o teh in tudi o Nandetu ne. V roke knjigo in naslajajte se ob vrstah, ki opisujejo vse te osebe! —

K sklepni besedi. Pokazal sem vam sence in solnce kolikor je bilo v moji moči. Veliko in pomembno je delo »Na Poljani« in zasluži, da nam pišejo izkušene in gotove moči o njem ter nam pokažejo vso njegovo veličino. Jaz bom zadovoljen, ako vzbudim s temi vrsticami zanimanje za knjigo našega velikega pisatelja Meška. Gotov sem, da vsak, ki prečita knjigo, ne zabi na besede: »Začetek življenja je delo, in delo je njega dopolnjenje.«

Ali je mogoča pri nas katol. umetnost?

Govor tov. J. Šilca v Gorici.

Bolj kot kdaj se lahko vprašamo, kje je naša umetnost? Morebiti se sliši glas vpijočega v puščavi, človek se zgane za trenotek, a mladina, za katero se oko ozira, se ne zmeni za osamljene glasove; ona gre le za bučečimi glasi, ki udarjajo z mogočno silo med množico, da se zgrinjajo kot zatirane jate pozabljenega ljudstva. Politični razvoj evropskih držav je vzel mladini ves entuziazem za lepoto. Vse se reformira v socialnem, etičnem smislu, povdarja se le socialni, etični smisel religije, a ona večna lepota, ki je skrita v njej, ostaja neopažena. Kdo se meni za klic neutešenega srca, vsakdo hoče biti le vojskovodja, ki z orlovim očesom pregleda bojno polje. Vsa naša mladina je tako neznansko modra, natančno pozna vse probleme, politične in socialne, briga se za izobrazbo ljudstva, ustanavlja knjižnice in se veseli svoje organizacije. Neizmerno radodarna je s svojimi zalogami, samo daje, ne potrebuje ničesar. In vendar pri tem treznem umskem razvoju nima mladina onega poleta, ki bi jo dvignil v višavo, vse je pri tleh, vse samo za en dan, za sedanjost. In tako narod životari, kruha ima in umetnost njegova so circenses.

Ali pa ni prazno naše govorjenje o umetnosti, ki je kakor neopredeljiv pojem življenja. Zato se tudi ne da spraviti v definicije, kajti kar se da definirati, ni življenje, sicer bi se dalo po definicijah življenje tudi mehanično narediti. Bistvo življenja je ona večna sfiga neznanka, ki se jo da samo slutiti, a definirati nikdar. Kakor je Stvarnik ustvaril v nebrojnih organizacijah najčudovitejše forme življenja, tako ustvarja tudi umetnik, tako raznovrstna je tudi umetnost in se ne da oklepiti v nobene forme. Žalostna je zgodovina onih, ki so hoteli kazati pota umetnosti, in polna varanih upov; vedno se smeja zmagonosna umetnost svoji učiteljski preteklosti kot kraljevi princ svojemu vzgojitelju. In vendar se drzne naš rogled v bodočnost. Vsak človek je nekoliko umetnika, ima v sebi ono božansko moč ustvarjenja, le da dobi ta moč pri prvem izraz v konkretnih oblikah, ta je umetnik, pri drugem pa v abstraktnih, ta je kritik. In tako vsak lahko zase vzdikne: anche io sono pittore. Ako ni zanemaril in zakopal talenta, ki mu ga je dal Gospod. Tako se tudi mi upamo na nezvesto pot.

Zgodovina, trda učiteljica življenja, nam kaže, da je umetnost hčerka vsakokratne kulture. Že vsak organizem ima določeno obliko, v kateri mora uspevati v svoji domovini. Bahato, živobojno rastlinstvo na toplem jugu in borno oblečeno borovje na mrzlem severu. Kakor narava, ki jih obdaja, taka je tudi lahko umerjena umetnost klasičnih narodov, naivna in brez sramu pred samo seboj.

Globoka umetnost krščanstva, katere moč so ideje, izrite iz globine duha, in duhovna lepota, a zunanja narava se zakriva s skrito sramežljivostjo na licu kot nekaj nepopolnega, ali se olepšuje s sentimentom.

talnim hrepenenjem. Predrzná umetnost renesance, ki se je zastonj trudila obuditi ono naivno uživanje nagote, kot so se zastonj trudili humanisti, da bi vpeljali staro pogansko naziranje, a je ustvarila veličastna dela, kjer se je združila z globokostjo krščanskega duha, kot pri M. Angelu in Rafaelu. Goethe je v svojem »Faustu« še enkrat oživil to dobo človeka, ki je odpadel od Boga ter se zagledal v lepoto poganskega sveta, a v slutnji daljne bodočnosti je označil dobo človeka, ki je jel zopet iskati izgubljenega Boga. In zatem nastopi romantika, ki se je znova zaglobila v srednjeveškega univerzalnega človeka, ter iskala v razdrtem človeškem življenju zopet one enote, iz katere more vzkliti velika umetnost. In tako gre vedno s strujami umetnosti tudi v 19. stoletju. Materijalistično svetovno naziranje, vzporedno naturalistična umetnost, ki podaja bolj zunanjo plat življenja — potem spiritualistična filozofija, vzporedno z njo nova romantika, ki se zaglablja v duševne pojave. Vspored z novo romantiko, najsi se že zove simbolizem, dekadenca ali kakorkoli, gre zaglabljanje v religiozni problem, iz katerega mora zmaganosno iziti krščanstvo.

Da, od kulture, to se pravi, od vsakokratnega razvoja idej, je odvisna umetnost, da si se ne da tajiti, da tudi umetnost upliva na razvoj idej.

Nekoliko globlje moramo premisliti, kateri faktorji so merodajni za vsakokratno kulturo, ali moremo govoriti o narodni kulturi, zlasti o kulturi Slovencev.

Ali je res samo neka železna sila, ki tira človeka kot lupino po valovju, kot bitje brez volje. Ne, mi vemo, da ima človek prosto voljo, da s svojim umom prosto uravnava svojo pot, da izpolnjuje ali svojevoljno zavrže zakone, ki jih zahteva odnos do Boga in človeštva. Vemo tudi, da vpliva na prosto voljo tradicija in sodobni milieu. Volja, obrnjena v bodočnost, mora računati s preteklostjo in sedanjostjo. Koliko stvari je v zgodovini, ki si jih je moral narod odkupiti s krvjo, za katere je žrtvoval svoje moči. Kdo mu bo trgal te zaklade iz njegove trdo priborjene imovine. — A poleg tega je še vsak prikovan s sentimentalno ljubeznijo na košček grude, ki jo imenuje svojo domovino, iz katere je srkal svoje moči, kjer moško stoji kot gospodar: to je moja last. In od vsepovsod drvi nanj tok tujih misli in idej, ki jih hlastno požira, da ostane na vrhuncu časa, da je moderen. In tako se eden zgubi v preteklosti, drugi v sedanjosti, bodočnost pa prihaja nevprašana in nepozvana.

Ali je kultura mednarodna. V nekem oziru gotovo. Iste ideje pretresajo svet, seveda pridrvi kulturni tok do skrajnih meja z manjšo silo, kot se je spočel v domovini. Gotovo je tudi, da vsak narod individualizira kulturo, da dobi njemu lastno obliko. Individualizem in socializem sta tudi tukaj merodajna principa. Ideja je univerzalna, toda vsak jo sprejme individualno. V tej individualni obliki je tudi sposobna za življenje, ki je navezano na individue.

In Slovenci, kako je z našo kulturo, našo bodočnostjo, ali je mogoče govoriti o katoliški kulturi našega naroda. Kje je naša tradicija, naša zgodovina? Nikdo se je ne spominja, nikjer ni napisana, še komaj v našem srcu nejasna slutnja temne preteklosti. Kakor drobtinice, ki so padale z bogatinove mize, tako malo je, kar smo si priborili od zgodovine. Naj jih še enkrat zberemo, po naših žilah ne bo plal plamen, ki iz davnine šviga. Da, z u n a n j i u s p e h i, ki bi jih priborila naša roka, se nam zdnevajo fantomi. Zunanje tradicije ni napisane v našo dušo. In to ni naša slaba stran, porabiti moramo to ugodnost kot naš dobiček. Slovenci smo popolnoma m o d e r n n a r o d. Ni se nam treba trgati iz mogočnih vezi, ki bi nas vezale na preteklost; še pri velikih narodih vpliva to reakcionarno: naša misel je le bodočnost.

A mi imamo drugo tradicijo, ki je ni izbrisal časa tek iz naših src, ne tradicija mrtvih spomenikov, ampak živa t r a d i c i j a k r š č a n s k e m i s l i, ki je neprenehoma ostala v naši duši. A še eno tradicijo imamo, ki je živela oholemu očesu neopazno, a jo človek zasluči, ko sliši krepak izraz iz narodovih ust, ko ugleda stare čipke na dekletovem krilu ali, znamenje vrhu hribov — to je tradicija naše n a r o d n e i n d i v i d u a l n o s t i. In to sta oba principa, na katerih obstoji vsa naša kultura: socialni princip krščanstva in princip naše slovenske individualnosti. Kdor hoče delati na kulturi našega naroda, se mora zaglobiti v ta dva problema.

Religija in narodnost sta bili prvotno združeni. To je bila religija, kot enak odnos vsega človeštva do Najvišjega. S probujenjem samozavesti se je vzbudila individualnost človeka, se razrastla do skrajnega egoizma, in vedla zopet v staro barbarstvo ali pogin, tu je zopet religija prešinila človeštvo, da uravna razmere, nastopila je ona prava religija, ki ni več nejasna slutnja, ampak s krepko in določno besedo, kot razsvetljenje iz višav, poda človeštvu zopet pravega socialnega duha — nastopilo je krščanstvo. In cela kultura človeštva ni nič drugega kot iskanje ravnotežja med pravim individualizmom in socializmom, kar more dati le krščanstvo. Zdaj prevladuje ta, zdaj oni princip, kot je pač valovje življenja, nikdar mirno, a ko je val dovolj velik, se zruši in napravi prostor dolini. In to je k u l t u r a S l o v e n c e v: Ko smo vstopili v zgodovino evropskih narodov, so tudi pri nas vskalile prve kali prave religije in kmalu smo se borili za krst častni in svobodo zlato. Islam in luteranizem sta vzbudila versko zavest, mnogobrojni turški boji so vzbudili tudi zavest individua — naroda. Toda vse to so bili le bežni pojavi v času naroda otroka, ki še ni znal odpreti svojih ust ter se ni zaveđal svoje enote. O pravem življenju naroda, o probuji njegove kulture smemo govoriti šele z letom 1848. Od tedaj šele živimo sebi. Vse drugo je življenje naroda-hlapca, ki je služil tujemu gospodu, a se dvignil iz samega sebe, kot bi življenje vstalo iz smrti. Takoj ko je smel narod svobodno dihniti, sta oživila oba ideala, krščanstvo in narodnost. A kakor naravno, povdarjalo se je osvobojenje naroda, to je: I. naša n a r o d n a r e n e s a n z a. (1848 do 1870.) Vodniki se drže životvorne narodove sile, ustanavljajo društva,

čitalnice, da bi razgibali latentne narodove sile. Očetovsko pristrčna je ta doba, nič velikega, le sama ljubeznjiva skrb, zato se ji satirik fin de siècle smeje.

II. A nato diferenciranje narodovih moči (1870 do 1890). Inteligenca srka tuji duh ostale Evrope, porabi duha svojega naroda in mu daje mesto krščanstva svobodomiselstvo. Za moderno se šteje, a je skrajno reakcionarna. Ne pozna najvažnejšega modernega principa, da se da le v narodu latentna sila razviti, ne pa mu kazati kot komedijant tujih spretnosti. Narod potrebuje kruha, a oni so mu kazali slaščiče. Naravno, da se je prebudila reakcija, da so zopet udarili stari katol. ideali na dan in z letom 1890 nastopa III. katoliška renesanza našega naroda. Najprej prevladuje teorija, ki dobi trdno podlago po katoliških shodih, krščanstvo se povdarja načelno, kot svetovno naziranje, a v drugi polovici krščanstvo kot socialni princip, doba resnega dela. Kakor je prej načelno krščanski ideji oponirala svobodomiselna, tako sedaj krščansko-socialni socialnodemokratična. In kulturo naroda imenujemo razvoj idej, ki so vodile njegovo življenja polno silo, ne pa zakotno plivkanje nazorov večine onega dela ljudstva, ki se zove inteligenca. To je naplavina, na kateri ne rastejo domače rastline. Rastlina prave slovenske umetnosti bo pa zrastle tedaj, ko se zaglobi genij v dušo slovenskega naroda, dvignjeno od krščanstva, tedaj bo organsko zrastle katoliška umetnost iz slovenske kulture.

Neverjetno se ozre oko: katoliška umetnost, religija, tendenca! Ozrimo se globlje v problem umetnika, ali bolje poeta, ker le poezijo hočemo jasneje orisati, in zgodovina bo naša priča. Začetek poezije, kakor sploh vsake umetnosti je religiozen. Otroci tega sveta so se po svoji blodni cesti življenja neprenehoma zavedali svojega razmerja do nekega višjega bitja, vedno so se zavedali nekega višjega elementa v sebi kot iskra božanskega izvora, seme kulture. Prvi pionirji kulture, ki so budili one višje zmožnosti človeškega duha, posredniki med Neskončnim in omejenim zemljanom so bili duhovniki. Ni bilo še diferenciranja socialnih moči in prvi duhovnik je bil modrijan in poet (razum in čustvo). Pri posameznih narodih se je primerno značaju njihovega miljeja razvila umska ali čustvena stran religije. Religija je vplivala na razvoj filozofije, kot pri Indih in Kitajcih, ali na razvoj umetnosti, pri Grkih, ki so ustvarili najbolj poetično mitologijo. Pa tudi po diferenciranju, ko se je poet-pevec ločil od duhovnika, se je zavedal svojega visokega poklica kot duhovni vodnik ljudstva, da je gojil oni lepši element v človeku, ki je vreden, da se razvije in razraste, kajti na njem obstoji bodočnost naroda. Moralna lepota še ni bila ločena od čutne, to se pravi lepota misli je bila združena z lepoto čustev. Homer nikjer ne daje abstraktnih moralnih pravil, pri njem je vse živo meso in kri, in vendar je eno najmoralnejših del, kajti on je govoril pri dolgi vzgoji naroda, da je budil lepši del človeške narave. Sredstvo mu je bilo vse človeško življenje: čini junakov, ljubav do doma, vera v bogove . . .

Poet se je zavedal svoje socialne naloge, ali pravzaprav ni se je zavedal, ampak instinktivno jo je spolnjeval, vršil visoki cilj poezije. V trdi borbi za obstanek se je razvila samozavest, razvil se je individualist in polagoma popolnoma pozabil socialne naloge. Poet je dajal duška le svojim čustvom, svojemu veselju in žalosti, svoji ljubezni in sovraštvu. — Iz visoke vloge narodovega vzgojitelja pade poet v vlogo razveseljevalca gornjih deset tisoč. Umetnost izgubi stik z masami, iz suverena postane umetnik hlapec svojega gospoda. Glejte jih žalostnih trubadurjev, prepevajo pod gradom, da se jim vrže kos kruha. Njegovi poslušavci niso več krepko, življenja polno ljudstvo, ampak sentimentalne grajske gospice in njih slavohlepni gospodarji. In še dalje gre individualiziranje, poet se popolnoma abstrahira od družbe, sama sebi je namen umetnost njegova. Sama sebi namen, poet postane *artist*, in mu ni mar, da goji tudi ono negativno moč, ki ga je odtrgala od Boga. In glejte, od one Dantejeve poezije, ki je združil svojo učenost in svoj pesniški duh, da poda v silnem poletu onega proti nebu strmečega duha krščanske kulture, se najde dandanes komaj odmev; le sanjanje o poletu v daljavo, a poleti nikdo. — A glejte, na obzorju zopet vstaja krščanska kultura, da prekvasi vso družbo in z njo vred krščanstvo, najprej kot življenjski nazor pesnikov, a kasneje kot socialna nujnost, da dobi konkretnih oblik. Da spomnim tukaj na Huysmansa in Jörgensena, ki sta našla pot iz mrzlega naturalizma v topli hram krščanske misli. Morebiti lahko omenim tudi Fogazzara kot simptom, da svet potrebuje krščanstva. Močan zgled nam je lahko krepka Gralova zveza pri katoliških Nemcih. In pri Slovanih, ki se kot moderni apostoli znova vračajo k evangeliju, evropska velikana Dostojevski in Tolstoj. Zaglobila sta se v individualnost svojega naroda in preko nje prišla do krščanstva. Zopet isti princip: individualizem narodove psihe in socializem, krščanstvo.

Vsaka doba, iz katere je vzkliła umetnost, mora imeti nekaj vstajenega, zaokroženega in imeti mora svetlo luč, v katere mirnem sijaju se razgleda oko, da more dvigniti vse polprikrite skrivnosti, ki jih nikdar ne najde v burnem vrvenju. Tako je nastala »Divina komedia«. Genij se je ozrl po morju kulture, ki jo je bilo ustvarilo krščanstvo. V politično malovrednem času se je ozrl španski duh v slavno preteklost in ustvaril neminljiva dela. Goethejev »Faust«, ali ni zveza poganke renesance s krščansko kulturo?

In Slovenci, kam naj se obrnemo? Kak bodi poet, ki nam ustvari našo krščansko poezijo?

Vsa naša zgodovina je, če jo gledamo z očmi znanstvenika, res malovredna doba. Malovredna doba majhnega naroda, a v njej je trda, pasivno-odporna moč Slovanstva. Nič zunanega, ampak nekaj globoko duševnega kot pri vseh Slovanih, nalašč, da so oni nositelji krščanskih idej v modernem času, ko se vsi narodi, tudi oni, ki so ustvarili estetično formalno umetnost, zaglabljajo v skrivnosti večno inerešene človeške duše. Pri nas je preteklost obenem prihodnost; le notranja tradicija —

ni se treba gubiti v zunanjih oblikah — ona bo pokazala življenje individua. Ta tradicija pa je nerazdružljivo zvezana s krščanskim duhom, kakor je to instinktivno pokazal prvi naš pesniški genij Prešeren v »Krstu pri Savici«. Kot glasnik romantike, ki je povdarjala krščanstvo in narodno individualnost, se je tudi on zaglobil v dušo svojega ljudstva ter ji dal v hramu umetnosti novo lepše življenje.

A poglejte onega, ki se je vrgel v zunanje oblike našega življenja s svojimi dacarji, učitelji Šviligoji, župani in duhovniki — Cankarja. On je v resnici glasnik malovredne dobe. A one trde odločnosti, svežega duha, ki še živi, ni videl, videl je samo naplavino. A zaslučil jo je drug njegov, Zupančič, kako je mogel z vznesenimi besedami sanjati o veliki bodočnosti, ki naj bi bila naša. On je instinktiven glasnik dosedaj malone latentne energije, ki stopa na dan povsod. Glejte Finžgarjevega Iztoka: Poet je postavil svojega junaka v davno preteklost, da je mogel brez sramu govoriti o sili naroda. Morebiti bi se mu celo mi smejali, ko bi nam pripovedoval o Iztoku sedanjega časa. To je naš veliki greh, da ne poznamo sami sebe, da ne vemo, kje je naša sila, in sanjamo samo o tujih vzorih.

Odprite mladini oči! Kdo opravlja danes to apostolsko delo? Morebiti tisti, ki kričijo narodnost, morebiti njeni vzgojitelji? Ampak jaz mislim, da bi se poleg agitatoričnega dela, poleg organizacije tudi v tem pozitivnem smislu vplivalo na mladino.

Fant se klati po gimnaziji, je poln navdušenja in ne ve, kam bi ga osredotočil. Eden se vrže na slovanske jezike, to je idealist, a drugi znaša iz vseh mogočih bukvic socialne teorije. To je realist in se pripravlja na resno delo. Morebiti ima v srcu auspicije, da postane političen voditelj.

Tako jih mnogo zgubi samega sebe in svoje zvanje. Kje je entuziazem naše mladine, kamor pogledam, same resne oči, v srcu resno delo in socialne teorije. Vsak je najmanj za deset let starejši kot v resnici. O glejte, da ostane mladina mlada, preko idealizma, to je naravna pot: Mladina mora dobiti nekdanji polet, tako je podlaga za umetnost zasigurana. Pot narodnega preporoda se začne vedno z entuziazmom za velike ideale, ki jih skoro nikjer ni; tedaj vzcvete poezija, a globlje razglabljanje ljudskih potreb vodi do umstvenega razvoja — poezija in umetnost propadata. In vendar je treba oba ekstrema upoštevati.

Treba je, da mladina vé, za kaj se je treba navdušiti, da spozna oni življenjapolni sok, kjer je prava moč skrita. Ali bi kot narodno dijaštvo, ko je njegova organizacija kolikortoliko razvita, ne obrnilo svojega pogleda tudi na to stran našega življenja, da bi budilo pri mladini smisel za spoznavanje narodove psihe. Sicer ne dobimo niti katol. niti slovenske kulture, ker eno brez drugega je utopija. Ideal pa mora biti spoznati narodno individualnost s katoliško idejo prave humanitete.

Zato odprite mladini oči za malenkosti, iz katerih odseva narodova bit: naše narodne pesmi, pregovori, pravljice, pripovedke. Iz vsake kretanje, ki ni priučena, se spozna iskrica narodovega duha, individua, ki je v njem življenje. Naše praznike, naše narodne navade je treba čutiti z narodovo naivnostjo, potem bomo dobili smisel za pravo slovensko umetnost. Kdo me bo imenoval tujca v Izraelu, če porečem, da nimamo slovenske umetnosti. Komaj prve začetke, ki so menda tam pri Alexandrovu. Vse je pozabilo nase. In vendar vsaka kletvica, vsak košček naše neslavne zgodovine nam kaže izraz narodovega življenja. Tako bi potem začeli govoriti o narodni umetnosti.

Romantika, naturalizem, kje je naše upanje? To sta samo dva principa umetniškega vstvarjanja. Primerno značaju dobe prevladuje lahko prvi ali drugi. Nikakor pa ne leži v bistvu teh dveh principov, da bi bil kateri krščanski, ali proti krščanski. Romantika je obrnila svoj pogled v zgodovino, v davno preteklost, zraven slika tudi sedanost z istimi motnimi barvami kot preteklost, ali pravzaprav, oboje je samo privesek, da lahko neovirano sledi nepreračunljivim tajnam duha. V principu naturalizma pa je, da obrne umetnik svoj pogled na zunanji svet, na sedanost. Ne v romantiki, ne v naturalizmu ne leži naša rešitev, to sta samo dva principa, ki lahko dvigneta literaturo — ampak naš prihodnji genij mora najti oni živi studenec, iz katerega prihaja življenja polna narodova moč.

Zopet stojimo pred novim problemom. Ljudska umetnost. Neovrgljiva resnica je, da je umetnost zgubila stik z masami: Glejte stare rapsode, prepevajo o življenju ljudstva, o junakih, o bogovih, bardi o pohodih junakov, guslarji in kobzarji o življenju svojih bratov. Narod posluša in se zamisli — nov pogum vstaja v srcu — samega sebe je ugleдал, sebe hoče vreden postati. In danes kriva mrtva črka, kar je porodila duša v svetih trenutkih. Ljudstvo, v trdi borbi za kruh, ni čutilo potrebe še enkrat misliti visokih misli umetnikovih ter se tako odtujevalo prvotnemu narodu-umetniku, pozabivši na lepši del svoje dedščine. Umetnik pa se je tudi jel odtegovati temu banalnemu ljudstvu in njegovim mislim, postajal je aristokrat, le sempatije je privrel iz njegovega srca umotvor, ki se je glasil kot prapara narodna pesem, znamenje, da še živi ona skupna dedščina, ona »črta navzgor«, proti kateri sta se oba pregrešila. To je oni lepši del človeške narave, katerega je ljudstvo pozabilo v skrbeh za svoj kruh, umetnik pa vedoma zanemaril zaničujoč pirfanum vulgus, ki je jelo iskati svoje zabave pri glumačih in komedijantih.

Toda aristokratizem in popularnost, oba principa morata vladati v umetnosti. Aristokratizem je ona duševna plemenitost, ki živi dvignjena od krščanstva v duši naroda. Ljudstvo pa dvignite, da se zave svoje lepše imovine in umetnost postane popularna. Ne umetnik, ne narod, noben ni nedolžen in oba je treba dvigniti

In katoliška umetnost? Art pour l'art vlada povsod, vsaj teoretično, če prav ne praktično. »Umetnik, ti nadaljuješ, kar je začel Stvarnik.« Torej ne posnemaj, ampak vsako tvoje delo bodi kakor

nova stvar v naravi! Tako označuje L. da Vinci zvanje umetnika. In oni, ki vsotvarja naj bi ne imel svoje volje? Kakor stvarnik pusti vsakemu prosto voljo, stori isto tudi umetnik, a slednjič se vendar zgodi njegova volja. Kot stvarnik mora pustiti naravni razvoj pričujočih naravnih moči in ne korigirati na ljubo svojim teorijam. Znamenje malih duhov je ravno, da ne znajo organično izpeljati svoje volje. Breztendenčna poezija je posledica materialističnega svetovnega nazora, ki ne priznava volje. A v praksi pa se ne da tajiti tega svojstva človeškega duha, četudi je je mogoče preglasiti z bobnečimi fanfarami.

Kot sta povsod dva principa, individualizem-socializem, aristokratizem-popularnost, tako tudi tukaj tendenca in breztendenčnost. Kakor Stvarnik pusti stvarjem prosto voljo (breztendenčnost), a vse stvari vendar vodi njegova volja (tendenca).

To je tudi tendenca naše katoliške umetnosti, one umetnosti, v kateri bo še enkrat oživel duh naroda in njegove katoliške kulture.

Pri koncu sem in nejasno mi je v srcu, ali se bodo izpolnili še nejasnejši upi. — A eno mi je jasno, da je odvisno samo od naše volje, da ustvarimo katoliško kulturo, da se izpolnijo besede dr. Kreka: »Katoliško dijaštvo, slovenski narod bo brojil grajenje svojega doma po dekadah tvojega življenja.« Jasno mi je kot beli dan, da nam ni treba žalovati, če ni večine inteligence v našem taboru. Koliko ljudi pa tvori kulturne ideje ene dobe? Nikjer jih ne najdete cele desetorice. Volja in energija ene desetorice zadostuje, da zaseje seme, katerega bo obdelovalo tisoč delavcev. Blagor vam, da vaša četa nima večine, kjer vlada stagnacija, razdvojenost!

Bodoča kultura slovenskega naroda je odvisna od vaše volje, ki ste spoznali v pravem trenutku, odkod se mora razviti njena moč; kje je njena trdna podlaga. Enotna kultura, z idejo krščanske humanitete mora biti naš ideal. Ko smo dobili to enoto, so nam mogoče perspektive na vse strani. Samo iz takih daljnih perspektiv more vzkleti velika umetnost, iz jasnega žarišča, kjer si podajeta preteklost in bodočnost svoje roke, kjer vlada enota tradicije in napredka. In to je krščanska misel slovenskega naroda. Ne damo se prešlepi večini slovenske inteligence, katere geslo bi moralo biti (Puntar: Čas): Iz tujine za narod, da smo reakcionarni, inferiorni. Kaj nam mar, da smo inferiorni po številu, da ne postanemo inferiorni po duhu je odvisno od naše volje. Majhna četa v boju za krščansko misel, za enotno kulturo slovenskega naroda, — to je ponos borilca, ki ve, da mora zmagati. Kdo je reakcionaren, kdo moderen? Ali je reakcionaren, kdor si je napravil trdno podlago, da mu je bodočnost zasigurana. Nevednost je pri onih, ki se bore proti »modernemu duhu«. Kdo pa tvori moderni duh? Vi sami ga tvorite s svojim pozitivnim svetovnim naziranjem, s pozitivnim delom svojih rok. Vi ste prava inteligenca in v vas je pravi moderni duh, ki mora obvladati sedanost in bodočnost. In iz te prave moderne kulture mora vzkleti katoliška umetnost pri Slovencih.

Visokošolsko dijaštvo.

Poljak o slovenskem dijaštvu. Gotovo bo zanimalo čitatelje »Zore«, če jim podam v slovenski prestavi nekatera mesta iz letos izišle knjige dobrega poznavca naših razmer, Poljaka A. L. Szymańskiego, »Mej Slovenci«, kjer posveča posebno poglavje tudi slovenskemu dijaštvu. Tako-le piše:

»Razjasniti moramo, kako to, da so vendar, če prav večina naroda priznava krščansko-socialni program, mej dijaki privrženci tega programa v manjšini? Tako je pa radi tega, ker se večina visokošolcev rekrutuje iz meščanskih sinov, meščani pa so po večini privrženci liberalizma, glavna opora krščansko-socialne stranke pa so kmetje, iz katerih srede izide manj dijakov. Zato pa ni treba misliti, da vaščani ne morejo ali nečejo dajati svojih sinov študirati, — vsekakor dajo jih študirati, toda najraje vidijo, da postanejo duhovni...

Zelo simpatična naprava so počitniško-socialni kurzi za dijake, ki se vrše navadno v kakem zakotju, kje med gorami »v naročju narave«. Te kurze organizira g. dr. Krek, o katerega delavnosti smo že večkrat govorili, ker je res težko govoriti o kakem socialnem delu mej Slovenci, kjer bi se ne srečali z imenom tega poslanca in profesorja obenem. G. Krek izgine navadno po celoletnem delu iz Ljubljane in se oddahne med rodnimi gorami... Na mestu svojega stalnega bivališča, ali v kakem drugem kraju, kjer je mogoče prenočiti večje število oseb, zbere o določenem času nekaj desetih dijakov. G. Krek ima vsak dan kaki dve uri sistematičnega predavanja, ostali čas pa porabi za skupne izlete v okolico, ob katerih se razgovarja z dijaki o stvarini, ki jo razlaga. Na ta način preživlja profesor s svojimi učenci cele dni od jutra do večera in deli ž njimi iz celega srca rad vso svojo vednost.

Ko sem bil mej Slovenci, sem imel priliko biti pričujoč pri teh kurzi, in veseli spomin na to si ohranim dolgo; — pogovori pa, ki smo jih imeli o različnih socialnih vprašanjih, so mi veliko pripomogli do globokejšega spoznanja Slovencev, do razumevanja njihovih razmer in gospodujočih strui.

Leta 1907. se je uresničila še ena dobra namera, izšla iz srede slovenskega dijaštva. Vršil se je namreč o glavnih počitnicah v Zagrebu sestanek hrvaških in slovenskih bogoslovcev in dijakov... Koliko dobrega lahko rodi za obe strani, če si zmenjajo misli in nazore bogoslovci in dijaki, ki iz njih izhaja duhovska in svetna intelgenca!

Pred vsem se razširi obzorje enega kot drugega, odpomore se, da se ne izcimijo enostranski nazori, kakor tudi pogubni duh kast, ki dostikrat razbije vse socialno delo. Kolikim neprilikam bi se dostikrat odpomoglo, če bi svetni dobro poznali glavne ideje, ki vodijo duhovništvo pri njegovem delu in nasprotno, ko bi duhovništvo bolje se zapoznalo s strujami, ki vladajo mej svetno inteligenco?

... Organizatorji tega prvega sestanka so zamislili tudi misel, naj bi za naprej vabili na sestanke tudi poljsko mladino. Mislim, da bi se moral ta predlog pozdraviti od naše strani kar najživahneje... Naj bi ta predlog natančneje premislile prizadete poljske dijaške organizacije, — in da preženem vsak strah, dodajam še in pojasnjujem, da nima katoliška slovenska mladina nič skupnega s konservatizmom. Skoziinskozi je demokratična in neizmerno dobro bi nam dejalo, če bi nalezli na njihovih shodih in po ožji zvezi ž njimi tudi nekoliko tega »zdravega in odkritega radikalizma.«

Zopet na drugem mestu pa piše tako-le:

»Energija, podietnost in vztrajnost pri delu, kakor tudi razumevanje tujih napak ali pogrškov — to so simpatične lastnosti »Daničarja« na Dunaju ali »Zarjana« v Gradcu. Iz njih delovanja in nastopanja se vidi, da tu ni samo katoliške firme — ampak da ti ljudje temeljito poznajo in resno jemljejo narodno-socialne dolžnosti današnjih katoličanov.«

I. sestanek katoliškega narodnega dijaštva iz Istre in Primorja se je vršil 29. in 30. julija t. l. Sestanek moramo tem pristrčneje pozdraviti, ker poznamo istrske razmere kolikortoliko (cenj. čitatelji se bodo spominjali tozadevnega dopisa iz Pazina v letošnji »Zori«) in vemo, kako velik korak, velik pa ker je odločen, pomeni ta sestanek.

Sestanek se zavzema za širjenje dobrega časopisja (Luč, Hrvatska Straža, Pijevno društvo), za Marijanske kongregacije in za organizacijo srednješolcev. Sklepa, da postavlja za temelj svojega delovanja in življenja katoliško misel, s katero v srcu se hoče boriti za pravice lastnega naroda in mej njim širiti krščansko prosveto. Poleg katoliške mu je glavna vodnica demokratska misel; in na koncu sklepa, da se bo vsakemu uprlo, ki bi hotel delovati v nasprotnem smislu.

Istrskemu dijaštvu želimo najlepših uspehov; želimo, da bi bilo vedno in povsod tako odločno, kakor se je sedaj pokazalo. Pred pogumnim in vstrajnim omagajo vse sile. Naprej na dan!

Frst.

* * *

»Corda fratres« je imela 9. maja svoj 7. sestanek v Florenci. Društvo se je dosedaj vedno ohranjalo nevtravno v političnih in tudi verskih vprašanjih, vsaj jasno se ni nikoli pokazalo protikatoliško, na tem shodu pa je nastopilo docela framasonsko-protikatoliško. Na tem sestanku namreč je cela vrsta govornikov s silovito predrznostjo in brezobzirnostjo vsililo resolucijo in izpremembo pravil in tako svobodomiselnost-protiklerikalnem duhu, da je to predsedalo celo celi vrsti neklerikalnih tovarišev, ki so svoje ogorčenje in protest javno izražali po časopisih. Tudi »Fed. univ. catt. italiana« je odgovorila na ta napad s pozivom na občinstvo in dijaštvo, kjer pokazuje v pravi luči do sedaj nevtravno »Corda fratres«, obenem pa jih pozivlja, naj podpirajo »Zvezo«. Castelli (urednik »Studium-a«) je mnenja, da je bil oni shod le manever nekaterih prostozidarjev v društvu. Na podlagi pravil »Corda fratres« imajo vsi visokošolci dostop v društvo in eventualna nesporazumljenja, ki so nastala, so se že tovarštvu na liubo mirno poravnala. — Zadnji čas pa se je italijanska masonerija s posebno vnemo vrgla na delo in sedaj res radikalno, temeljito deluje za svoje namene. Ta nova agilnost je dobila odmev tudi v društvu »Corda fratres« in sedaj, ko je prišlo do razdora, se dele katoliški dijaki glede stališča napram društvu v dva tabora. Eni so mnenja, naj kat. akademiki korporativno vstopijo v »Corda fratres« in tako s svojim nastopom na vsak način zopet zasigurajo nevtravno-nepristranski značaj društva; drugi pa, in ti so v večini, so mnenja, da je najbolje, da vsi izstopijo, ker če so notri samo na nek način (in slabo!) paralizirajo delovanje nasprotnikov, kaj pozitivnega se pa ne more storiti. Smisel ima le (in te misli je tudi Castelli), da vsi pristopijo »Zvezi...«, kjer si vzgoje trdne značaje, kar je glavno. Namreč: če hočejo prodreti, si morajo najprej vzgojiti trdnih, kremenitih značajev, kar je namen »Zveze italijanskih katoliških akademikov«, poleg vzgoje značajev pa je v prvi vrsti potrebna vzgoja in napredek na znanostnem polju.

»Zveza« je danes na dokaj bližem stališču kot je bila še n. pr. pred letom, in ako bi se ji pridružili vsi katoliški akademiki, bi tvorila res veliko katoliško moč v Italiji.

Frst.

Glasnik.

Umrli je 22. julija t. l. v ljubljanski norišnici tovariš jurist Škrbec. Vsa svoja študijska leta je bil eden najvestnejših »Daničarjev«, tako da ga moremo staviti vsakemu kot dijaka i kot društvenika v zgled. Nesreča, ki nikoli ne počiva, si ga je izbrala za cilj in mu tik pred koncem njegovih naporov zastavila nadaljnjo pot in storila konec nadebudnemu življenju. Blagega a nesrečnega tovariša priporočamo v blag spomin. — Naj mu sveti večna luč!

* * *

Promovirali so: G. Leopold Lénard v Inomostu iz bogoslovja. — G. Rožič (član »Zarje«) v Gradcu iz filozofije. — G. Srečo Zamjen na gregorijanski univerzi v Rimu iz filozofije. — Vsem trem gospodom prijateljem in sotrudnikom »Zore« naše najiskrenejše čestitke!

* * *

IV. redni občni zbor »Slovenske dijaške zveze« v Gorici. Letos je priredila »Slovenska dijaška zveza« svoj redni letni občni zbor v Gorici ob priliki počitniškega sestanka katoliško-narodnega dijaštva dne 21. avgusta popoldne v dvorani restavracije »Central«. Nad 250 oseb je bilo navzočih. Zastopano je bilo v lepem številu katoliško narodno ženstvo, katoliško češko dijaštvo po tov. Koratiku, »Slomškova zveza« po g. nadučitelju Ravnikarju, »Kmečka zveza« za goriško okolico po g. županu Černivcu, goriška mladinska organizacija po g. Vuku, tajniku telovadnega odseka v Mirnu, »Krščansko-socialna zveza za Goriško« po več članih. Občni zbor so posetili tudi: Dr. Krek, mnogo beneških Slovencev, prof. Reja in prof. dr. Cleri, več starešin »Zarje« in »Danice«, tovariši bogoslovci, posebno goriški in mnogo dijaštva iz vseh slovenskih pokrajin. Rednih članov je bilo navzočih nad dve tretjini. Zborovanje je otvoril predsednik tov. Česnik, ki je pozdravil posamezne zastopnike društev, razne gospode in dijaštvo, ki se je v tako obilnem številu odzvalo vabilu ter prihitelo v solčno Gorico, da čuje poročilo o delovanju »Zveze« v pretečenem letu in si začrta pot delovanja za naprej. Za vsakim pozdravom je sledil v dvorani viharan plosk gostom. Tov. predsednik se je spomnil umrlega tov. »Danice«, jur. Škerbeca in g. Lavoslava Abrama, nadučitelja v pok. in voditelja »Šolskega doma« v Gorici, ki je bil društvu vedno naklonjen in blag podpornik. Navzoči so se v znak sožalja vzdignili iz prostorov.

Po čitanju zapisnika III. rednega občnega zbora je poročal odbor o delovanju »Zveze« v minulem letu, ki je bilo jako živahno in je prineslo društvu mnogo prijateljev in zanimanja za gibanje katoliško-narodnega dijaštva. Tajnik tov. Kovač poroča o korespondenci. Sam je odposlal 215 pisem, 500 oklicev in prošenj po Kranjskem in Štajerskem, 400 prošenj so poslali tovariši iz Goriškega po rodni deželi, došlo je 75 pisem nanj, okrog 200 na tovariša predsednika, ki je tudi razposlal do 450 pisem. Došlo je torej 275 počiljatev, odposlalo se je 1565 pisem in drugega. Treba je bilo odgovarjati na najraznovrstnejše in dajati potrebne informacije. V Ljubljani ga je nadomestoval t. Merala, ki je imel v oskrbi tudi knjižnico in jo vodil z veliko vnemo. Blagajnik tov. Logar poroča, da je bilo dohodkov 1090 K 60 vin., stroškov 684 K 36 vin., v blagajni ostane 406 K 24 vin. Če prištejemo k temu neplačane dolgove, ki znašajo 183 K 12 vin., je čistega preostanka 223 K 12 vin. Denarni promet, ki se je od lani trikrat povečal, je narastel zlasti vsled tega, ker je »Zveza« založila dvojce vrst razglednic in si pridobila mnogo novih podpornih članov. Knjižničar tov. Tomec poroča: Društvena knjižnica v Ljubljani ima 423 knjig v 529 zvezkih. Na novo se jih je vknjižilo 80. Od teh smo dobili 50 iz »Marijaniške knjižnice« po nakupu »Leonovega starešinstva«. Do 100 knjig je še nevknjiženih. Med temi so večinoma duplikati in knjige, ki so bolj primerne za ljudske knjižnice. Ker stara omara ni več zadovala, si je društvo nabavilo še eno. Knjižnica je glede znanstvenih in poučnih del jako dobro opremljena, zelo pa primanjkuje beletristike, za kar se bo moralo v bodoče bolj skrbeti. — Poročilo tov. predsednika je bilo zelo dolgo. Podajemo ga samo v glavnih točkah. Med letom je bilo osem odborovih sej. Od oktobra do sušca so se vršile seje redno, potem jih ni bilo mogoče sklicati, ker ni bilo dovolj odbornikov v Gradcu. Pretežna večina dela je ležala na ramah tovariša tajnika in predsednika. Mnogo posla je imel v Ljubljani tov. Merala, ki je vodil knjižnico in bil ob raznih prilikah odboru desna roka. »Zveza« je založila na željo članov in našega dijaštva dvojce vrst razglednic. Naročilo se jih je 5000 pri »Katoliški tiskarni«. Razprodalo se jih je do občnega zbora 4300. Razpečavali so jih posebno katoliško-narodni srednješolci, tovariši bogoslovci in tovariši iz »Zarje«. Stroški za klišee in tisk znašajo 284 K, dohodki 300 K, čez 100 K ima društvo dobiti od nekaterih razprodajalcev. Zanimanje za »Zvezo« je narastlo povsod, med dijaštvom in našo inteligenco, posebno duhovščino. Vzrok temu je

bilo delovanje, razne prošnje na vse strani slovenske zemlje in poročila po časniki. Uspeh ni izostal. Dela je bilo mnogo, a to delo se je izplačalo in se bo izplačalo še bolj v bodočnosti, ko bo obrodilo obilo sadov. Podpornih članov šteje društvo letos 76, število je narastlo za 75. Zanimanje med dijaštvom se je širilo zlasti od Velike noči sem, posebno med goriškimi in štajerskimi somišljeniki, ki so mnogo pripomogli k procvitu društva. Število rednih članov je poskočilo od 43 na 85. Ustanovil se je pododbor za Gorenjsko in za Goriško v zadnjem času. Za Primorsko se pripravlja podružnica, pravila so že vložena pri namestništvu v Trstu.

»Zveza« je založila in izdala »Potovalno listino za počitnice leta 1908.« v 500 izvodih. Dopolnili so tovariši 300 imen, pričakovati jih je bilo vsaj 100 več. A temu se ni čuditi, ker so imena goriških in koroških somišljenikov zašla v neprave roke, kar upamo, da se ne zgodi več. Dijaštvo naj bi imena doposlalo do določenega roka, potem bo »Listina« boljše sestavljena. Sploh mora vladati v dopisovanju red, sicer je delo pri obili korespondenci zelo otežkočeno. Hitro in določno, to veljaj za dopisovanje!

Predavalni so ti-le tovariši med ljudstvom:

Iz »Danice«: T. Božič Mirko je priredil lansko jesen poučen tečaj za delavce v Idriji.

T. Mazovec je predaval o Veliki noči v prostorih telovadnega odseka v Kamniku: »Razvoj kmetskega stanu« in v Radomljah ob priliki ustanovitve »Slov. kat. izobraževalnega društva«: »Pomen knjižnic«.

T. Stelè je govoril o velikonočnih počitnicah v prostorih telovadnega odseka v Kamniku: »Rusinsko vprašanje«, »Framasonstvo in liberalizem«, »Telovadba«, v Radomljah: »Naloga slov. kat. izobr. društva«.

T. Sedej je predaval o Božiču v Cerknem v »Gospodarskem domu«: »Socializem«, v Orehku nad Cerknem: »Delo v kat. izobr. društvu«.

T. Natlačen je govoril o Veliki noči v Vipavi: »Pomen socializma«.

T. Dolenec je predaval v Škofji Loki na »Mladeniškem tečaju«: »Razvoj slovenske inteligence in dijaštva od leta 1848.«

T. Oblak je ustanovil lani v Bukovem »Gospodarsko društvo«, v katerem deluje skoro sam z veliko požrtvovalnostjo. Dne 2. avgusta je govoril na ustanovnem shodu »izobraževalnega in bralnega društva v Orehku«: »Pomen katol. izobraževalnih društev«.

T. Stelè o velikonočnih počitnicah v Kamniku na veselici društva »Kamnik« v proslavo cesarjevega in papeževega jubileja slavnostni govor.

Iz »Zarje«: T. Arnšek o božičnih počitnicah v Gor. Ponikvi: »Kratek pregled socializma«.

T. Česnik v Cerknem dne 2. avgusta: »Pomen mladinskega gibanja«, dne 9. avgusta na Colu ob priliki občnega zbora posojilnice in hranilnice: »Naša izobraževalna in zadružna organizacija«.

T. Gorjanec lansko jesen v Studenem pri Postojni: »Naše stranke«, o božičnih počitnicah v Postojni: »Stari Slovani« in »Socializem«.

T. Ogrizek o velikonočnih počitnicah pri Sv. Križu: »Dve glavni hibi kmetskega stanu«, dne 12. julija pri Sv. Petru na Medvedovem selu pri »Mlad. zvezki«: »Nekaj o nalogi »Mladinskih zvez««, dne 26. julija pri veselici katoliško-narodnega dijaštva na Slivnici: »Dijaštvo in napredek naroda«, dne 2. avgusta na mladeniškem shodu pri Sv. Roku: »Praktično narodnjaštvo«.

T. Puntar lansko jesen v Studenem pri Postojni: »Časopisje«, na Velikonočni ponedeljek v Dol. Logatcu: »Doba krivih prerokov pri Grkih z ozirom na sedanost«, dne 16. avgusta v Boljuncu pri Trstu ob priliki ustanovitve javne knjižnice: »Pomen izobrazbe«.

T. Rupnik o božičnih počitnicah v Št. Vidu nad Ljubljano: »Naselitev Slovencev«, »Pokristjanjenje Slovencev«, o velikonočnih počitnicah: »Turške vojske. Obenem je uredil s tovarišem Erjavcem knjižnico »Blaž Potočnikove čitalnice«.

Izmed bogoslovcev: T. Dolenec dne 21. septembra 1907. v »Strokovnem društvu v Vevčah«: »Občina in delavstvo«.

T. Erjavec v Št. Vidu nad Ljubljano dne 21. septembra 1907.: »Razvoj svobodomiselnih družb«.

Izmed abiturientov: T. Jež v Vipavi 2. avgusta: »Katolicizem in naša društva«.

T. Tomaž Tavčar v Št. Lenartu nad Škofjo Loko 2. avgusta: »Razvoj slovenskega dijaštva in njegovo sedanje stanje«.

T. Mozetič je govoril dne 2. avgusta slavnosten govor v Devinu, ko je priredilo katoliško-narodno goriško dijaštvo tam svojo veselico in S. D. Z. otvorila svojo knjižnico.

T. dr. Rožič je predaval v slov. kršč. delavskem društvu »Domovina« v Gradcu: »Organizacija«, »Potres«, »Važni gospodarski in politični dogodki leta 1907.«, na socialnem kurzu S. K. S. Z. za Štajersko v Slov. Gradcu dne 10. februarja: »Razvoj kmetijskega stanu v Avstriji s posebnim ozirom na Slovence«, 12. februarja: »Postanek in razvoj avstro-ogrske države«.

Ta predavanja so bila naznanjena tov. predsedniku, predavalo je še tudi par tovarišev, ki tega niso naznanili. V bodoče naj bi vsak član o svojem delovanju natančno poročal, saj je to njegova dolžnost.

Pri naši mladinski organizaciji so nekateri tovariši pridno delovali, n. pr. t. Florijan Božič, t. Sedej, t. Rupnik. »Slovenska dijaška zveza« je v najožjem stiku z »Zvezo telovadnih odsekov«. K njenim sejam zahaja redno eden tovariš. Do zdaj je bil to tov. Rupnik.

Ob raznih prilikah so člani »Zveze« sodelovali pri veselicah, igrah itd. Tov. Logar je sodeloval v igri »Mlini pod zemljo« v Horjulu, tov. Milčič je aranžiral v Olševku nad Kranjem dve igri, več tovarišev je sodelovalo pri »Divjem lovcu« v Ljutomeru ob priliki abiturientskega sestanka, tov. Češnik je sodeloval v vlogi Nandeta dvakrat pri »Rokovnjačih« v Vipavi, na Colu je aranžiral »Divjega lovca« in pred igro razložil nje »zgodovinsko ozadje«, goriški tovariši abiturienti so sodelovali pri veselici v Devinu dne 2. avgusta in v Biljani dne 9. avgusta. V Selcih je priredila »Zveza« dne 9. avgusta Medvedovo žaloigro »Za pravdo in srcé«. Aranžiral jo je tov. Megušar. Sodelovali so tovariši abiturienti in tov. iur. Logar in Pokoren. Igra je uspela nepričakovano lepo.

Dosedaj obstoje te knjižnice: Glavna knjižnica v Ljubljani, ki šteje 529 zvezkov, knjižnica v Kranju šteje okrog 300 del, knjižnica v Gorici 330 del, knjižnica v Suhi nad Kranjem šteje 300 knjig, 20 jih je v vezavi. Knjige so vse vezane, razun 35 knjig »Družbe sv. Mohorja«. Izposodilo se je v 15 mesecih 655 knjig. Inventar knjižnice je vreden čez 1000 K. Knjižnica je priredila več iger. Največje zasluge za knjižnico ima tov. Jak. Basaj, ki deluje z neumorno pridnostjo. Knjižnica v Sv. Križu pri Kostanjevici šteje 196 knjig. Prečitale se je med letom 240 knjig, največ leposlovnih, 136, in nabožnih 71. Ljudje so najpridneje čitali v septembru, 51, decembru 39, januarju 38, marcu 31 knjig. Knjižnica v Mojstrani šteje 182 knjig. »Zvezi« jo je podaril č. g. Mrak Ivan, kaplan v Spod. Idriji. Knjižnica v Devinu šteje 130 knjig. Nabirali so zanj prispevke tovariši iz Goriškega. Ustanovljena je pred kratkim, istotako knjižnica v Guštanju na Koroškem, ki šteje okrog 50 knjig. Pri ustanovitvi je šel »Zvezi« na roko dr. Kotnik. Ta knjižnica se v kratkem izpopolni, ker ima društvo precej knjig na razpolago, ki so dobre za ljudske knjižnice. »Zveza« ima torej tri dijaške knjižnice, za četrto se že nabirajo knjige, in pet ljudskih knjižnic. Letos so bile ustanovljene štiri nove ljudske knjižnice in ena dijaška. V kratkem se ustanove štiri nove knjižnice, ker so knjige že nabrane. Treba jih je le urediti. Pridno je nabiral knjige tov. Rueh, nabral jih je 250, tovariši abiturienti imajo 150 knjig nabranih za knjižnico na Koroškem, č. g. Peharec, župnik v Črnomlju, je daroval 250, dolenski tovariši srednješolci so nabrali do 400 knjig, tovariši srednješolci iz Maribora so nabrali 40 knjig, tovariši bogoslovci v Ljubljani 60 knjig. Posebno agilen je bil tov. Komljanec. Tovarishi Goričani so nabrali okrog 600 molitvenikov in knjig »Družbe sv. Mohorja« za beneške Slovence. V Kotlje na Koroško je odposlalo društvo 30 knjig (»Dom in Svete«, Jurčiča, Kersnika itd.), v Novo mesto okrog 100 knjig. V celoti se je nabralo 2000 knjig in 600 molitvenikov ter knjig »Družbe sv. Mohorja«.

Društvo je bilo zastopano na vseh važnih prireditvah K. S. Z., pri raznih veselicah in shodih katoliško-narodnega dijaštva po raznih tovariših.

Tov. predsednik se zahvali še tovarišem Brozoviču, Obermanu in Rupniku iz »Zarje«, tov. Natlačenu in Masiču iz »Danice«, ki so mu pomagali pri obliki korespondenci, zahvali se odbornikom za sodelovanje, posebno tov. tajniku, vsem podpornikom, zlasti »Leonovemu starešinstvu« in sklene svoje poročilo.

Preglednik tov. Dolenc predlaga po kratkem poročilu odboru absolutorij s pohvalo, čemur občni zbor s ploskom pritrdi.

Nato so bili soglasno izvoljeni v nov odbor: Za predsednika iur. Marko Natlačen; za podpredsednika eksp. akad. Ivan Avsenek; za tajnika iur. Masič, za blagajnika iur. Ciril Sedej; za knjižničarja iur. Ivan Brozovič; za odbornika brez mandata bogoslovec And. Snoj in abit. Ant. Megušar; za preglednika iur. Ivo Česnik in iur. Fran Kovač, vsi soglasno z vzklikom.

Novoizvoljeni tov. predsednik se zahvali za izkazano mu zaupanje in obljublja, da bo deloval po zgledu svojega prednika in skušal obdržati delovanje »Zveze« na oni stopinji živahnosti, na katero se je povzpelo zadnje leto. Pri delu ga mora podpirati odbor in vsi tovariši. Dolžnost vsakega člana je delovati za »Zvezo« na ta ali oni način. V vsaki fari naj bi bila knjižnica! Na vsej črti izobraževalnega dela hoče delovati v sporazumu s »Slovensko krščansko - socialno zvezo«. Vsi na delo po geslu: Z Bogom za narod!

Tov. Česnik predlaga izpremembo nekaterih točk v društvenih pravilih, ki se sprejme.

Pri slučajnostih povdarja tov. Puntar, naj bi imela »Zora« stalno rubriko: Vestnik »Slovenske dijaške zveze«, kamor bi poročal odbor vse potrebno.

Nato so sledili pozdravi. V imenu katoliško mislečega ženstva pozdravljala zbor gdčna. učiteljica L. Trampuž v prisrčnih besedah, ravnotako g. nadučitelj Ravnikar v imenu »Slomškove zveze«. Dr. Krek prinaša pozdrave svojih tovarišev, državnih poslancev, zbranih v »Slovenskem klubu«. Veseli ga, da so prihiteli na zborovanje tudi zastopniki učiteljstva. Dà, celo v čast si mora šteti zbor, da ga je posetil mož, ki je v najtežjem času borb stal vedno aktivno v naših vrstah. Pri nas so razmere glede učiteljstva jako slabe. Pri učiteljih vidimo povsod skrajno nadutost, ki je posledica pomanjkljive inteligence. Da je gosp. Ravnikar prihitel na to dijaško zborovanje, dokazuje, kako globoko pojmuje duha našega gibanja.

Opozoril bi rad navzoče na to, da so si člani »Slovenske dijaške zveze« že dvakrat zaporedoma izvolili za predsednika tovariša, doma iz Vipavskega, kjer bivajo ljudje vročekrvni, hitri, odločni. Imamo dvojne vrste konj: Iskre arabce in počasne, pa krepke pincgavce. Isker arabec je zdaj tukaj, zdaj tam; vprežemo ga pri dirkah, kjer odločno drvi proti cilju in ne gleda ali je truden ali ne. Ako ni dosegel cilja, je gotovo obležal in se tudi več ne gane. Pincgavec je pa za težko delo: naprtimo mu ga kolikor hočemo, izvrši ga gotovo, četudi počasi. Speljal bo tudi voz k cilju od tam, kjer je obležal z njim isker arabec. In prav so volili člani »Zveze«. »Zveza« rabi sedaj, ko je treba po vsej širni domovini odbijati napade tujega rodu, pa tudi lastnih bratov, in povsod hitro postaviti postojanko za postojanko, urnega, odločnega predsednika. Potem pa bo napad odbit in dežela zavarovana, bo na mestu širokoplečat mož, ki bo mogel vzeti na ramo ogromno delo in ga sigurno ter varno voditi.

Pri vsem našem gibanju, pri vsakem podjetju, pa se moramo ogibati vprašanja, kdo da vleče, temveč imejmo vedno pred očmi, kaj da vleče. Le tam bomo zrlí uspehe, kjer posamezniki ne bodo zrlí na osebno čast in dobiček. Osebno malikovalstvo mora izginiti, potem bo dal tudi Bog pri vsakem delu svoj blagoslov. (Navdušen plosk.)

Zbor pozdravi še č. g. Šnora, kaplan v Devinu, in se zahvaljuje »Zvezi«, da se je spomnila Devina, da tam prične boj proti potujčevanju in brezverstvu. »Ljudstvo brez izobrazbe mora propasti; to nam kaže zgodovina. A tudi ljudstvo z izobrazbo, pa protikrščansko, mora propasti. Le pogledjmo na rimsko kulturo! Šele ljudstvo s krščansko kulturo more prospevati. V Devinu ste nam vi pomagali. Bodite prepričani, da bomo napredovali, čeravno počasi! Zato vam kličem: Hvala vam, in vedno naprej po poti, ki ste si jo začrtali«.

Tov. predsednik ob koncu pozdravi vse navzoče, pozivlja tovariše člane, da se z novo vnemo in vztrajnostjo lotijo dela v prihodnjem letu ter zaključi občni zbor, najlepši izmed vseh, kar jih je imela dozdej »Slovenska dijaška zveza«.

I. Č.

Listek.

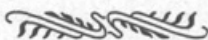
Koledarček slovenskega katoliškega narodnega dijaštva, tako težko pričakovan, vzklil iz žive potrebe, je izšel. Veliko glasov dosedaj še nismo slišali o njem, a kolikor smo jih slišali, so vsi pohvalni; vse hvali njegovo priročnost, stvarnost in jedrnatost. Prijatelji srednješolci nam bodo za enkrat oprostili, da se nismo toliko ozirali nanje, kot bi se morali, tudi sami to čutimo in smo čutili, a ni bilo mogoče, ker nismo dobili vseh potrebnih podatkov. Prihodnje leto bomo tudi ta primanjkljaj izpolnili. Kljub temu pa je še v sedanjem koledarčku več kot polovica snovi namenjene skoro izključno srednješolcem, v prvi vrsti onim, ki imajo v kratkem zapustiti gimnazijo. Clanki so pa pač taki kot v prvem koledarčku niso mogli biti drugačni. V njih smo hoteli podati našim mladim prijateljem prav priročno in kratko naš program in celo sliko našega gibanja. »Razvoj slovenskega dijaštva« in »Slovansko katol. dijaštvo« sta neločljivo združena in le oba skupaj šele podasta pravo sliko pomena našega gibanja. Ta koledar naj bi bil nekaj takega, kar bo vsak izmed nas in naših prijateljev še pozneje poleg drugih naših koledarjev, ki jih bomo še izdali, če Bog dá, z veseljem vzel v roko, ta koledar naj bi bil nekaj stalni spremljevalec, nekaka izkaznica za vsakega našega somišljenika in prijatelja. Nekateri gospodje so izrekli pomisleke radi »katoliškega« v naslovu, češ, da si ga dijaki radi tega ne bodo upali kupovati, ker še niso povečini toliko odločni, da bi si vedno in povsod upali s »katoliškim« na dan in da če ga tudi kupijo, si ga ne bodo upali pokazati pred naprotniki. Jaz sem prepričan o nasprotnem. Ravno zato, ker je koledarček odločno katoliški, ravno zato ga bodo kupili — tako mislim in sem prepričan vsaj jaz — vsi naši somišljeniki in prijatelji. Dijaki, dokažite, da je res tako! Dokažite, da se ne sramujete izdanj, ki so odgovarjajoč svoji vsebini že v naslovu odločna, dokažite, da se jih ne sramujete, ampak da ste ponosni nanje kot nekaj odločno svojega. Po enem mesecu ne sme biti več katoliško mislečega srednješolca, učiteljsčnika (tudi tem bomo v prihodnji izdaji bolj pravični in jim dali kar jim gre) in katoliško misleče slovenske študentke, ki bi bil ali bila brez našega koledarčka. Čitajte ga, s pridom ga uporabljajte in vsak dan združujte vaše zaupanje v svetost in nepobitnost katoliških idealov z neskončnim zaupanjem Sardenkove himne: »Kakor je govoril očetom našim . . .«

F. Fr. Stelè.

* * *

Pomanjkanje dobrih ljudskih iger. Vedno in vedno se imamo zopet priliko prepričati, kako zelo nam manjka dobrih ljudskih iger. To potrebo občuti še posebno oni, ki ima vedno opraviti z izobraževalnim društvom. Kako temu odpomoči? Od dobre ljudske igre moramo zahtevati, da je njena snov res ljudska, da je obdelana res na poljuden način, potem pa, da njen duh ni nasproten ljudskemu duhu in ne žali narodnega prepričanja. Ljudskost igre, to je ono, ki je stori sposobno, da se ob nji narod res zabava, zdrav duh pa je potem utile cum dulci. Kako torej opomoči? Ali bi se ne dal sestaviti seznam tujih iger, ki bi bile sposobne, da se presade na naš vrt, ker se že itak prestavlja, ali bi se ne dalo delati v ti smeri po gotovem načrtu? Drugič pa ali bi se ne mogel ta ali oni naš katoliški literat posvetiti delu v smeri ljudskega gledališča. Tu je tudi kos dela za narod, v prosvetnem oziru pa celo največjega pomena.

Fs.

Kje je slepa vera?

(Konec.)

Vi govorite o avtorizaciji razuma. Koj hočete s tem reči? Ako naj ima kak zmisel, potem morate umu potem, kar smo pravkar rekli, istovetiti ta pojem s pojmom avtonomije razuma. Razum je avtonomen, nezavisen. Ako hoče biti razum res avtonomen, no, potem mora biti res tudi nezavisen od objektivne resnice, od zunanjih objektov in vsakršnihkoli zakonov. To je popolna avtonomija in obenem popoln subjektivizem. In v tem smislu imenuje res predstavitelj moderne filozofije, Gideon Spicker, avtonomijo razuma korenino in cvet vsega modernega svetovnega naziranja. (Der Kampf zweier Weltanschauungen. Stuttgart. 1898. p. 141). Karakteristično pravi: Ker principiелно ne m a r a m o biti odvisni od nobene objektivnosti in nobene avtoritete, niti od narave, niti od razodetja, nam ne preostaja drugega, kakor avtonomija subjekta (p. 145). Torej nič ni objektivno resnično, le jaz sem, ki določujem vse. Mogoče tudi ničesar ne biva izven mene. Ker se mi zdi, da biva, to je le projekcija mojih čutov na zunaj. To je logična izpeljava principa, ki ga zastopajo relativisti in subjektivisti in slični možje.

Apropos! Sedaj nam je jasno, kako je mogel astronom odkriti novo ozvezdje kljub temu, da princip kavzalitete nima absolutne veljave. Oni planet je le projekcija njegovih čutov na zunaj. Kako lepo je to: nič ne biva, le to, kar jaz hočem. Drastično je pojasnil Schoppenhauer vso storijo o avtorizaciji in avtonomiji razuma. Iz njegovih besed doni tako lepo vsa absurdnost novodobnega igračkanja z besedami in pojmi. »Poglej vendar,« pravi, »ono veliko, masivno-težko skladišče zidovja. Rečem ti: ta trda, težka, obširna masa biva vendar le v mehki zmesi tvojih možgan. Samo tam ima svoje bivanje, in izven njih je ne najdeš nikjer; to moraš najprej pojmiti in doumeti.« (E. Gzirebach, A. Schoppenhauers handschriftlicher Nachlaß. Leipzig, 1893. IV., p. 97.) Dobro si zapomnite: To morate najprej doumeti.

Morda boste rekli, da se norčujemo. Ne, nikakor ne! S tem je le drastično povedano in izvedeno, kar drugi v lepo zvenceh frazah zamolčujejo. Kdor odreka našemu spoznanju objektivno vrednost, izpodmika tla, ki se nanje opira naše spoznanje. Potem mora priti tako daleč,

seveda če hoče logično misliti. To je sreča ali nesreča, kakor hočete, da jih tako malo logično misli. Zato je pa tudi najabsurdnejših sistemov legijon in vsi štejejo v imenu »avtorizacije razuma« najvestnejših učen-
cev. V šestdesetih letih je vse, kar prisega na avtorizacijo razuma, go-
relo za materializem. Kdo je danes še tako zaostal, izvzemši nekaj orto-
doksnihih socialnih demokratov, da bi znanstveno branil materializem. Da-
nes prevladuje drug sistem. Velika večina prisega nanj, seveda to za-
hteva avtorizacija razuma. Ko se ta preživi, pride drugi, in tedaj se mu
zopet priklopijo, ker to zopet zahteva avtorizacija razuma. Mogoče bo
rekla »Omladina«, da zavijamo. Prav nič! Po programu, ki ga zagovar-
jajo, smo morali tako razlagati tako hvaljeno avtorizacijo razuma. Če
nisimo mogoče v labirintu radikalnih misli kar prvi pot pogodili pravega
zmisla, iščimo naprej. Mogoči sta samo še dve razlagi omenjenih besedi,
ki pa na stvari ne izpremene mnogo. Mogoče je, da je mislil »Omladinin«
filozof povedati z omenjeno besedo, češ, le to in sicer edino to je resnično,
kar človek spozna z lučjo svojega razuma. Evidentno je, da je to načelo
napačno. Brezmejno je morje resnic, ki jih človek ne pozna, in vendar
kdo bi se osmelil tajiti in zametati njih resničnost kar a priori. Mogoče je
drugič, da je hotel s tem le povdariti in opisati zahtevo po popolni svo-
bodi mišljenja. Vprašanje je zopet, kaj pojmuje pod pojmom »svoboda
mišljenja«. V nekem smislu smo ga mi že zgoraj zavrgli kot napačnega.
Drugo definicijo je poslal berlinski filozof Paulsen v svoji repliki na
Willmannovo knjigo: *Geschichte des Idealismus*. (To delo je vzbudilo ve-
likansko pozornost, ker je prav do nagega razkrinkalo mizerijo moderne
filozofije.) Paulsen definira svobodno mišljenje ali svobodo mišljenja, češ,
da je to »ona prapravica razumova, da se da voditi pri svojem mišljenju
in razmišljanju edinole razlogom pameti«. (*Deutsche Rundschau*, Bd. 96,
p. 195.) S tem je hotel seveda Paulsen udariti po Willmannu. To naj bi
bil karakteristikon med svobodnimi in nesvobodnimi duhovi, da se eni
odločujejo iz razlogov pameti, drugi pa ne. Toda s to definicijo je udaril
Paulsen in z njim vred tudi »Omladinin« člankar, seveda če svojo avto-
rizacijo razuma tako umeva — brezuspešno po vodi. Pameten človek
pač ne more misliti o drugem človeku, posebno če ima opraviti s takim
učenjakom, kakor je profesor Willmann, da ne določujejo smeri njego-
vega mišljenja razlogi pameti. Ali so razlogi pameti ali pa nespameti!
Druge možnosti ni. Menda vendar ne bo šla ljuba svobodomiselnost v
svoji prevzetnosti tako daleč, da bi mislila, češ, vsi drugi si dajo voditi
razlogom nespameti, le mi razlogom pameti.

Očividno pa je, da zmeša in meša svobodomiselnost že sam pojem
vere. Kadarkoli govori o veri, ne razumejo ga. Lessing je nekoč zapisal:
»Veroval je! Ko bi le vedel, kaj hočejo s to besedo povedati.« Tudi naših
modernih nobeden ne ve, kaj znači ta pojem. Ne bomo ga danes tolmačili,
morda se ob drugi priliki povrnemo. Konstatiramo pa, da je moderna
nevera le neke vrste vera, toda pristaviti moramo: slepa vera v lastne
tvore. Tako govori Haeckel o »naravoslovskih verskih stavkih«. (Der

Monismus als Band zwischen Religion und Wissenschaft, p. 37.) Tak pri-
 rodosloven verski stavek so n. pr. praploditev. O cerkvenih dogmah go-
 vori, češ, da so brez empiričnih dokazov in v nasprotju s počelom vzroč-
 nosti. Če torej Haeckel iz teh vzrokov zameta dogme, bi pričakovali, da
 bo svojo dogmo empirično dokazal in jo spravil v soglasje s počelom
 vzročnosti. Sedaj vprašamo, kje imate le en dokaz za praploditev? No-
 benega, pač pa množico protidokazov. Kaj pravi zakon vzročnosti o pra-
 ploditvi? Mi vemo le to, da je vsaka živa stvar zopet iz žive stvari in
 nikdar ne živa stvar iz nežive. To pravi zakon vzročnosti. Ako kdo kljub
 temu veruje v praploditev, je to neke vrste vera, slepa vera v lastni fan-
 tazma. Seveda se ta vera neskončno razlikuje od pojma vere, ki ga imamo
 mi. Seveda, če kdo tako pojmuje pojem vere, kakor Haeckel, no, potem
 je res neskončna verzel, nepremostljiv prepad mej vero in znanjem. Tega
 pa nismo mi krivi, ampak vsak sam zase. Vera v našem smislu nima s
 tem nestvorom ničesar opraviti.

Kakor vidimo, je precej smelo, v neskončno povzdigovati zmožnosti
 pameti. Tudi v dobi, ko proglašate avtorizacijo in avtonomijo razuma, ni
 sile, da bi se preveč bahali. Četudi morda ni prišel vsak od gospodov na
 nasprotni strani s Sokratom in Faustom do grenkega spoznanja, »da ne
 znamo ničesar«, to bo vendar, mislim, vsak priznal, da njegova lastna
 inteligenca ni zadnja instanca, preko katere ni priziva na višjo instanco.
 Poglejte okoli sebe, povsod toliko nesrečnih uganjk. Ignoramus et igno-
 rabimus slišimo od »avtonomnih« in »avtoriziranih« duhov. Pred par leti
 je govoril Brumetiére o bankerotu znanosti. Vse se je dvignilo v besnem
 hrupu proti njemu. Danes je pa vstal eden izmed modernih bogov, avto-
 nomen duh, profesor Paulsen, in je sam priznal evfemistično bankerot
 moderne znanosti. Toliko in toliko problemov, ki čakajo rešitve, vse je
 pričakovalo, da jih reši moderna znanost. Sedaj se je pa pokazalo bridko
 spoznanje, da jih znanost ne more rešiti, da jih ne bo nikdar rešila, da
 so za človekovega duha sploh nerešljive. Tako Paulsen, ki je velik mi-
 slec. To je pač mrzel curek na »avtonomen« in »avtoriziran« razum
 »Omladininega« članka.

Toliko smo morali povedati. Pokazati smo hoteli, da so tudi člo-
 vekovemu umu postavljene meje, čez katere ne more, pa se naj še tako
 zelo ponaša s svojo avtonomijo in avtorizacijo.

Mislili smo še govoriti o izbruhih proti »klerikalizmu«. Ker smo pa
 raztrgali podlago, ki si jo je ustvaril člankar z smelo zvijačnostjo za svoje
 napade, ni treba dalje reagirati. Na eno cvetko moramo pa le še opozoriti
 na koncu članka. »Omladina« z veliko emfazo povdarja, da je »klerika-
 lizem« — pokazali smo, kako nesramno grdo je zvarila to pokveko —
 največje zlo, protinaroden itd. Iz same ljubezni do narodnosti ga je treba
 preganjati in pobijati in opravljati in obrekovati. Ironija usode je pa ho-
 tela, da je par vrstic za tem pokazala svoje pravo lice. Dosedaj je vedno
 farbala in strašila s svojo absolutno narodnostjo. Sedaj pa pravi, da ji je
 absolutna narodnost le prazna fraza, glavno je boj proti »klerikalizmu«.

To smo mi vedno povdarjali. Veseli nas, da so prišli »radikalni narodnjaki« tudi enkrat sami s to izjavo na dan. Dolgo so slepili javnost s svetohlinsko navdušenostjo za sveto narodnost. Sedaj so vrgli krinko raz obraz, morda iz neprevidnoti ali pa v moški zavesti, da se jim ni treba več bati za naraščaj. Dosedaj so vedno proglašali: narodnost nad vse, ona je nad vse drugo vzvišena, njej se mora vse drugo klanjati. Sedaj pa čujem: narodnost je le tako dolgo nekaj, dokler maršira pod zastavo nekega gotovega naziranja. Drugače ni več sveta, ni več vzvišena. Zvežeš se lahko z najstrupenejšim sovražnikom, da premagaš svojega brata, le radi tega, ker je drugega naziranja. Ta zločin nad narodnostjo se lahko izvrši, pravijo, pod patronanco kulture. Oni so za narodovo kulturo, zato smejo seveda storiti proti drugače mislečim vse, ker je le to kulturno, kar oni store, drugo vse protikulturno. To je že infernalna prevzetnost ali pa otročja omejenost. Kakor hočete, kajti skrajnosti se dotikajo. Kdor hoče res delati v prid družbe, naroda, človeštva, mora imeti gotovo neko podlago, na kateri zida, neko enotno naziranje, ki določuje smer delovanja. Ako ni tega, potem tudi ni trajnega uspeha. Jutri poruši drugi, kar je bilo danes s trudom sezidano. Sedaj poglejmo naše »rodoljube«. Kje ona enota, ki jih družijo? Svetovni nazor? Sami pravijo, da prepuščajo vsakemu, da ima tisti svetovni nazor, ki se mu ravno zljubi. Zastonj bi se trudil, pravijo, kdor bi hotel iz izjav posameznikov ali iz naukov publikacij sestaviti enoten svetoven nazor. Tega z eno besedo povedano, ni. Popolnoma logično. Če je vse relativno, potem bi bilo brezmiselno zahtevati, da prizna kdo gotov svetovni nazor. Seveda sledi iz tega tudi indirektno priznanje, da so vsi svetovni nazori enakovredni. Če vsi enakovredni, potem vsi resnični. Nezmisel! »Omladina« pravi, da določa svoj program po tem, kar se zdi slučajno večini pravo. Torej slučajni votum večine naj je ona kulturna podlaga za delo in brambo narodnosti. Ali ne veš, »Omladina«, da lahko pride jutri druga večina, ki se ji zde njeni nazori pravilnejši in zato prekucnejo vse sklepe prejšnje večine. Če so sklepi drugi, recimo diametralno nasprotni, no, potem morajo biti tudi dejanja druga. Tako lahko eden zida, drugi pa podira. Toda to je vse »pravo delo« za narod, zato ker to pohaja vse iz naziranj, nastalih po »avtorizaciji« razuma.

Vsa kultura se snuje in zida na svetovnem nazoru. »Omladinaši« pravijo, da nimajo enotnega svetovnega nazora, kolikor glav toliko je lahko svetovnih nazorov. Kaj vas torej družijo? Edino sovraštvo do krščanstva in to je vaš edini svetovni nazor, saj drugih vam tako sploh manjka. Kjer igra sovraštvo prvo vlogo, seveda pamet in »avtorizacija razuma« nimata dosti opraviti. V tej resnici imajo tudi zadnji dogodki po avstrijskih vseučiliščih, pri katerih je igralo slovensko takozvano svobodomi-selno dijaštvo tako žalostno vlogo, svojo zadnjo razlago.

Moderno dijaštvo in katoliška cerkev.

J. D.

Med dijaštvom je nastal razdor. To krizo je povzročil problem religije in morale. Kajti kjer niso religiozna in etična načela katoliška, kjer niso enotna, tam ni možno skupno delovanje, ni mogoča organizacija, vsaka vez popusti. Pri vsakem kulturnem delu se naleti na religijo Kristovo, in povsod se lahko spodtakne njen nasprotnik. Moderno dijaštvo, h katerem prištevam vse, ki prisegajo na ideje modernih brezverskih filozofov in drugih pisateljev, hoče delovati za povzdigo kulture slovenskega ljudstva.

Zakaj noče priznavati in izpovedati moderno dijaštvo katoliške vere? Zato ne, ker zahteva samozatajevanja, pokore, nadnaravne ljubezni do Križanega, ker zahteva z eno besedo življenja po vzoru Kristovem. Modernemu dijaštvu pa ugaja življenje sle in uživanja, ker mu pa vera tega ne dopušča, jo zameta, sovraži svečenike, ki jo oznanujejo, in na ta način se vedno bolj poostruje razmerje med dijaštvom in cerkvijo. To je prvi vir nevere modernega slovenskega dijaštva. Drugič zato ne mara izpovedati vere moderno dijaštvo, ker meni, da inteligen ten človek ne potrebuje religije. To je velik predsodek naših brezverskih dijakov. Če moderni dijak priznava vsaj še osebnega, nadnaravnega Boga, mora izpovedati tudi našo vero, kajti katolicizem ni nič drugega, kot veliko pričevanje o Bogu in njegovem naravnem in nadnaravnem razodetju po Kristu Bogu-človeku. Toda dijak ni dosleden, zato taji vse nadnaravno in postane čist materijalist.

Vendar moram modernemu materijalističnemu dijaštvu zaklicati: »Brez religije in morale človeško življenje ni vredno življenja!« Človek stoji vedno pred alternativo: »Biti, ali ne biti!« Vedno se mu nudi globoko življenjsko vprašanje: »Ali ima naše življenje zmisel, ali ima človek kak smoter, ali je kaj onkraj groba? Da! Teh vprašanj se misleč človek ne more izogniti. Naše življenje je velika skrivnost. To skrivnost osvetljuje in razjasnuje naša katoliška religija. Zastonj se peha moderni dijak, da bi našel odgovora na ta vprašanja v empirični vedi in pri raznih nemških filozofih in slovenskih prepisovavcih.

Zakaj se tako zelo odtuja je moderno dijaštvo cerkvi? Prvi vzrok je s k e p s a a l i c e l o n e g a c i j a v s e g a n a d n a r a v n e g a. Glavna posebnost modernega dušnega življenja je p o m a n j k a n j e s m i s l a z a n a d n a r a v n o, ker pa tega ni, nedostaje tudi smisla za našo religijo in moralo. Razlog tiči v tem, ker naš čas preveč čisla pozitivne vede: fiziko, kemijo, astronomijo, geologijo, paleontologijo, biologijo in zgodovino. Vsled tega velja a p r i o r i vse, kar se razprostira čez naravne zakone, za nekaj, česar ni tu. Drugič je pa naš dijak premalo filozofično izobražen. Zato je treba premagati to stališče in dijaštvo nekoliko filozofično izobraziti. Katoliška religija in filozofija si podajata roke. Vednostna moč katolicizma je v tem, da je že več kot 1900 let združen s

filozofičnim delovanjem. Tu so Sokrat, Plato in Aristotel, ki so vstvarili tako imenovano »filozofijo perenuis«. Krščanstvo si je osvojilo dobra načela grškega modroslovja. Že prvi cerkveni očetje so šli po modroslovni metodi, ko so dokazovali krščanske resnice ali dogme. Ker naše dijaštvo ne ve analize, po kateri se pride do vere, podam jo tu ob kratkem.

Stari apologeti so se obračali najpreje na um. Za vero je treba treh činiteljev: uma, volje in milosti. Toda teh treh nima moderno dijaštvo. Misli, dijak, in brez dvoma moraš priti do resnice! Naš um si osvoji dogme, ker so verske resnice in dejstva predmet našega uma. Vera ni čustvovanje, kot trdijo radikalci v svojih člankih v »Omladini«. Zakaj ne? Kaj je vera? Nadnaravna vera je umovo dejanje. Um nekaj sprejme, ker sam to spozna in veruje v resnice vsled božje avtoritete. Pri vsaki veri deluje torej u m. Vera ali religija v najširšem pomenu besede je tudi odnos človeka do Boga. V tem smo edini od Cicerona do modernega dijaškega gibanja. T a o d n o s pa more spoznati naš u m. In kdor ga p r a v spozna, je v p r a v i religiji. Če bi bila vera nekaj čustvenega, bi ne bila nič objektivnega, če pa ni objektivna, pa ne more biti delež tisočev in milijonov. Vera, ki je samo čustvena, ne nalaga in tudi ne more nalagati nobenih dolžnosti. Taka vera je pa nezmisl.

Novodobni rod premalo misli. Če kdo veruje katoliške dogme, mora vedeti, zakaj? Modernemu dijaštvu je torej treba dokazati, da so dogme dejstva, resnice, ki jih je Bog razodel. Najpreje je treba dokazati Boga, razodetje, posmrtnost, neumrjočnost človeške duše, božanstvo Kristovo, odrešenje in druge skrivnosti božjega neskončnega bitja. Osnovna dogma krščanstva je, da je Kristus Bog in človek. In vendar že to resnico novodobni materijalistični dijaki taje in uvrščajo Krista v red Bude, Mohameda, Lutra in drugih verskih reformatorjev.

Drugi činitelj pri religiji je v o l j a. Naš brezverski dijak nima volje za vero. Na voljo vpliva dolžnost, ker dolžnost nas veže, da verujemo Bogu in dogmam, ki jih je razodel. Tudi srce deluje pri veri. Pa tudi tega nima moderni dijak. Ker mu manjka tega, nima smisla, kako bi se rešila razna socialna vprašanja.

Nadaljni zelo važen faktor, brez katerega ni ohranjenja in pridobitve vere, — je m i l o s t. Tudi moderni dijak spozna včasih, da je religija pametna in dobra in da je naša dolžnost, a sam sebi ne veruje. Novodobno brezversko dijaštvo potrebuje milosti, in sicer veliko. Te pa ni, ker moderni dijak ne moli! Moliti pa prvič ne more, ker ne veruje v Boga in ker taji vsak odnos in dolžnost do njega, moliti pa drugič tudi ne zna, ker je že pozabil ali ga je pa sram. Moli torej, brezversko slovensko dijaštvo, da dobiš milost in ž njo tudi religijo Kristovo in pa zaupanje, da je katoliška cerkev res božja ustanova. Vendar z milostjo mora biti združena raba uma in volje. Ni dovolj, da moliš, temveč, materijalistično dijaštvo, ki si izgubilo vero v Boga, Krista, posmrtnost, Marijo, svetstva (zakramente), preiskuj, študiraj in misli! Če bi moderno dijaštvo sledilo tej poti, bi zopet prišlo do vere. Zato po tej metodi nazaj h katolicizmu!

Ker sem govoril o dogmah, naj še izpregovorim nekaj o siljenju k dogmam (Dogmenzwang). Mi ne maramo dogem, temveč svobode, pravi moderna inteligenca. Svobode vede, katero dijaki in moderna inteligenca tako povdarjajo, z ozirom na predmet ni, temveč le svoboda raziskovanja in razglabljanja, pa tudi ta ni neomejena. Predmet je objekt, ki je dan neodvisno od našega mišljenja, in človeška inteligenca ga more le raziskovati, ne pa poljubno vstvarjati in ga preobraziti. Vsaka objektivno trdna resnica pomenja za raziskovavca mejo, v kateri najde razglabljaljoč um zadovoljnost in kjer se mora vstaviti in jo sprejeti. Taka resnica je v posvetnih vedah objektivna in nekaka »dogma«, ki jo »mora« moderni inteligentni človek verovati. Torej, kakor je čisto jasno, so tudi v posvetnih vedah »dogme«, t. j. gotove objektivne resnice in dejstva, ki silijo naš um, da jih sprejme. In nikdo ne trdi, da je to kako siljenje k dogmam ali »Dogmenzwang«. Če pa cerkev definira kako resnico, ki je samo zaključek ali rezultat dveh premis in večletnega raziskavanja teologov, pravijo nasprotniki, da sili cerkev svoje člane, naj verujejo v dogme. Te dogme so naše objektivne resnice, kot jih imajo posvetne vede in ki tudi stavijo meje.

Drugi globoki razlog, zakaj taji dijaštvo krščanstvo, leži na etično-socialnem polju. Naše dijaštvo goji velike presodke. »Vera katoliška je omejena na družbo cerkovnikov in starih devic, nizkih stanov, ki so revni na duhu. Katoliška znanost, morala in umetnost so majhne. Olikanci ne marajo nobenega stika s katoliki,« tako trdijo in pišejo. Res je, velik prepad zija med inteligenco in malo ali nič izobraženimi ljudmi, to brezdnost je zelo veliko, skoro večje kot med reveži in bogatini, proletarci in kapitalisti. In ravno to brezdnost tvori obupno socialno vprašanje. Ves stari in srednji vek ni poznal tega prepada. Začel se je šele v 16. stoletju s protestantizmom.

Za ohranitev kulture in prostosti ima pač katoliška cerkev največ smisla. Celo največji sedaj živeči protestantovski teolog dr. A. Harnack pravi, da je krščanstvo največji kulturni faktor. In za kulturo notranjega življenja so zopet Kristova verska in moralna načela najboljša in najbolj zadovoljujoča človeško srce. Velika napaka sedanjega časa je ravno pomanjkanje smisla in omiko in vzgojo src. Kultura src! Kako premalo se vpoštevamo! Podlaga vsake resnične sreče je dobro vzgojeno srce, ne pa učena glava. Za vzgojo srca je pa treba religije idealov, je treba vaje v samozatajevanju, pokorščini, ljubezni, ponižnosti in drugih krščanskih čednostih. Današnjemu svetu pa postaja edin vzgojevalen in izobraževalen vir, ne pridiga in cerkev s svojimi najboljšimi vzgojevalnimi sredstvi, temveč gledišče, koncert, roman, muzej, umetniške izložbe itd. Ali naj se potem čudimo žalostnim razmeram, ki vladajo med modernim slovenskim dijaštvom? Ne! Nikakor ne!

Kaj ima pa tolik vpliv, da se novodobno dijaštvo odtuja od cerkvi?

Prvi odgovor je: slabo čtivo. Kaj bere slovensko dijaštvo? »Slovenski Narod«, »Omladina«, »Učiteljskega Tovariša«, »Rudeči Pra-

por«, »Svobodno Misel« in druge liste, kakor tudi nemške protiverske brošure in knjige. In kaki so ti slovenski listi? Prepojeni so s sovraštvom do vere in nekateri umazani do skrajnosti. In kaj je posledica takega beriva? Zmeda pojmov in breznačelnost, »Knjiga,« je dejal Herder, »lahko človeka za vse življenje vzgoji ali pa ga tudi za vse življenje pogubi«. Druga posledica je nemoralnost, in tretja velika posledica je odpad od Boga, popoln ateizem in goli materijalizem.

Močan vpliv na moderno dijaštvo ima tudi slab zgled in občevanje z moderno brezversko inteligenco. Dijaštvo občuje s slovenskim izobraženstvom in se od njega navzame verske vнемarnosti in zabavljanja proti veri in katoliški duhovščini. Vse javno brezversko mnenje osvoji in zaslužnji njegovo mišljenje in voljo, da noče verovati v katoliške resnice.

In tretji vzrok nevere med dijaštvom je napačno pojmovanje kulture. Kultura mu je vse, celo nadomestilo za religijo. Res težko se dobi beseda, ki bi vplivala na modernega človeka zlasti mladega dijaka s tako čarobno močjo kot beseda kultura, ali kakor rajše pravijo romanski narodi, civilizacija. Kultura mu je vsebina vsega vzvišenega in lepega. Kulturni program so si začrtali tudi mladi radikalci v svoje narodno delo. Pri problemu kulture je treba paziti na dva glavna momenta:

1. Spoznati in proučiti je treba bistvene činitelje naše evropske kulture, ki so: starodavna kultura, zlasti grško-rimska, drugič krščanstvo in tretjič narodnost.

2. Spoznati je treba, da so drugi elementi kakor indijski, perzijski, mohamedanski in kitajski nasproti našemu kulturnemu idealu.

En bistvenih činiteljev naše kulture je torej krščanstvo, toda ravno tega ne marajo moderni kulturonosci v svoj program, temveč očitajo celo katoličanstvu, da nasprotuje kulturi. Najbolji odgovor je dejstvo, da se morajo zahvaliti sedaj najbolj omikani narodi direktno ali indirektno ravno krščanstvu za kulturo, v kateri se nahajajo.

Modernemu dijaštvu konečno zakličem: Nazaj h katoliškemu svetovnemu năziranju, nazaj v naročje katoliške cerkve! Katolicizem ima kulturne, moralne in socialne sile, kakršnih nima nobena druga konfesija ali vera. Upal bi si izreči paradoksen stavek: da ni nobene ustanove, ki bi bila tako primerna imponirati modernemu duhu kot katolicizem. To dokazati mora biti naloga slovenskega dijaštva na vseh poljih znanosti, umetnosti in praktičnega življenja. Potem bo 20. stoletje zmago slavje Kristovih načel, zmaga duha nad materijo, kot se v vseh časih ni posrečila. Znak krizme na čelu, v prsih pogum — to so maziljenci, ki jih ne zmore nobena sila.

Na pot.

P. M.

1.

Polagoma, potihoma,
kakor bi se v čolnu zibal,
kakor bi na ribniku
mlado trstje veter gibal,
pada v temo majni dan,
nedotaknjen, neoran.

Ni oblaček ga ni skalil,
vrh neba prozorn, lehak,
niti prah ga ni povalil,
s ceste dvignjen v sinji zrak:
v mehki luči sveti se obraz,
ko mu ga poljubi nočni čas.

S prsti le nedolžnimi
nežne duše je pozlatil,
s tihimi darovi le
revna srca obogatil:
tak greš ti v tujino, sin,
dan slovesa bodi ti v spomin.

2.

Enega sunka je treba,
da se odtrga srcu, kar je drago;
enega sunka je treba,
da se povalja v blatu, kar je blago.
Enega sunka je treba,
fant, da z roba strmoglaviš v prepad,
in na vek je razrušen
tvoje mlade duše kristalni grad.

3.

Kaj si, majka, zaplakala ob slovesu,
kaj si, otec, pokimal resno tako?
„Težka je življenja pot, moj sin:
hrbet se ti bo sključil, podplat obrabil
in zamišljen in truden se vrneš domov...“
Ali jaz ju objamem: „Otec in majka!
Otec in majka! — moja misel je druga.
V meni je svetlo, ker sem temo pregnal,
v meni je radost, ker je v meni moč.
In ta moč je sklep. Zato ne omahne
mladi kořak, ko stopam čez prag, zato
ne drhti desnica, podana v slovo,
kajti mož gre v tujino in umetnik...“

Naša umetnost in umetniški naraščaj.¹⁾

Anton Erjavec

Na zagrebškem shodu smo si napravili bilanco o dosedanjem delu in uspehih. Pokazala nam je ta bilanca, da svojih moči nismo razvili dovolj harmonično. V umski, religiozni in socialni izobrazbi smo napredovali, narodno delo naše je dobro uspevalo, program smo si poglobili in prapor svoj dvignili visoko, ali — pred slovensko umetnostjo smo priznavali skesano: »nostra culpa!« »Nismo storili svoje dolžnosti, a moramo in hočemo jo storiti.«²⁾ Preresno, prozaično življenje naše dobe je potegnilo mladino v svoj tok, da je pozabila na umetnost.

In vendar! Pomlad bi ne bila pomlad, ako bi ne porajala cvetja in rož; naša zmaga bi ne bila zmaga, ako bi nam polje umetnosti ostalo mrtvo in opustošeno.

Treba bo pričeti z delom, a si niti še o vprašanju — če smo sploh zmožni velike umetnosti, ki bo našla priznanje ali ne, nismo na jasnem.

Kdor hoče soditi po lovorovih vencih, katere smo si spletli dosedaj, bo ostal v dvomih. Naši umetniki se bore v tujini za ljubi kruh; umetniški zavodi sploh so mu »terra ignota« ... Domovina čaka s prekrižanimi rokami, kdaj zacveto rože umetnosti na njenih pomlajenih tleh. Protiverski element se zdi, da omaguje, od njegove strani skoraj ne moremo pričakovati preporoda in prašanje je, če smo tudi mi nezmožni vvesti v umetnost novih življenjskih sokov.

Smo! Prevdarimo sredstva, preizkusimo moči, ki jih imamo!

Čas naš je tak, da koprne po značajih. Prepričan sem: ako bi dandanes pisatelj, ki zna umetniško kopirati realnost, pisal Slovencem življenjepise svetnikov, bi brez dvoma dosegel krasen uspeh. In ko bi med našim narodom vstal pesnik - svetnik, pa bi vse svoje svetniške misli in fantazije zlival v melodične verze — on bi našel slušateljev in slušatelj. Zakaj je dandanes tako ogromno narasla literatura o sv. Frančišku Asiškem? Ker je značaj, po katerem hrepeni svet. In zakaj tako medlo tli zanimanje za umetnike à la Maeterlinck, Jakobsen, Knut, Ham-sun? Ker rišejo ljudi, ki podlegajo nedoločnim uplivom, čisto mrtvi in apatični nasproti vsemu. Tudi pri nas že rapidno pojema »cankarijanstvo«, in smelo trdim: Cankar bo komaj preživel desetletje. Proces se je pričel in se bo nadaljeval v prid verni in živi umetnosti, ki bo risala značaje. Sebe samega bo vzel katoliški umetnik za model in ustvaril bo tip junaka.

¹⁾ Ob tej priliki bi si dovolili opozoriti slovensko javnost, ki misli resno s katoliško literaturo, na nemško literarno revijo „Gral“ in teoretika in prvobornika nemške katoliške literature Riharda Kralika. V njegovih člankih v ti reviji, kakor tudi v „Kultur“ (izdaja Leonova družba) ter njegovih teoretičnih delih o estetiki in umetnosti, dobimo najsijajnejše dokazan pomen, potrebnost in enakopravnost kat. literature. Ne rečem, da prevadimo vse, kar imajo Nemci na svoja tla, a po mojih mislih je naravnost potrebno in rešivno za nas, da se seznanimo s Kralikom in cilji Grala.

Ur.

²⁾ Besedilo referata, ki ga je govoril theol. Iz. Cankar, je prinesel letošnji „Slovenec“ v št. 224.

Moderni umetnosti manjka prave poezije, ker poezije ni v umetnikovem srcu. Žalostna je in duh po bolnišnici jo oveva. Zapustila je vir lepote in poezije Kristusa - Boga in sedaj ga zopet išče s težkim srcem, a ga ne more najti, ker hoče samo Kristusa - človeka. Zato pa tudi moderna ni in ne more postati nikdar popularna.

Mi pa smemo biti prepričani, da si bomo pridobili srca in našli priznanje. Kajti »milieu«, ki ga bomo risali mi z ljubeznijo in ognjem, je naše verno ljudstvo. Tukaj ni nič duha po bolnišnicah, nič mraka in senc. Sama moč in zdravje ter živa vera . . .

Živa vera! . . . Spominjam se lepih besed, ki jih je zapisal Herman Lotze: »Poezija nikoli ne bo cvela brez ljudske religije.« Resnična poezija je v nekem oziru religiozna, religija sama je poetična. In Cerkev — ta božja čuvajka religije — je sama na sebi najlepša pesem. Dante bi ne bil Dante, ako bi cvetoče srednjeveške Cerkve ne bilo.

Iz istih zakladov, kakor ta in drugi srednjeveški velikani, bo tudi naš verni umetnik črpal svojo moč. Naš narod je v stoletjih hudih borb iskal in našel moč v religiji, ravnotam jo bo iskal in našel tudi sin naroda — umetnik.

Živa religioznost je v svetnem in duhovnem življenju, pa tudi v umetnosti pogoj neprestanega napredka. Pesimizem je, ki mori in uničuje. Mi pa si želimo v umetnosti optimizma, ne umetnosti, ki zanikuje življenje. Zato se zatekamo k religiozno čutečemu narodu. Nasproti dosedanji individualni umetnosti, ki ni vzrasla v duhu vere, hočemo oživiti socialno umetnost. Krščanstvo je v svojem bistvu socialno. Ljubezen do bližnjega, ki ima svoj večni vzor v ljubezni do Boga, je tista sila, ki daje moč krščanstvu, pa tudi krščanski umetnosti. In v tem obstoji naša premoč. V času, ko se naši umetniki potapljajo v kaos osebnega kulta in se odtujujejo masi naroda, je prav, da pribijemo to resnico.

Sedaj bo treba dejansko nastopiti. Morebiti ne bomo dosegli uspehov v enem letu, morebiti tudi v desetletju ne. A kaj zato! Moč ideje, ki tli globoko v srcih, je neizprosna in gotovo pride prej ali slej čas, ko se uresniči.

Malo smo dosedaj dosegli v tem oziru in to je le majhen začetek. Mi potrebujemo umetniško naobraženega naraščaja, in skrbeti je treba zanj. Poguben je za nas rek: »poeta nascitur«, ker se umeva napačno, češ, da se umetniku ni treba izobraževati. Koliko je med našim narodom rojenih pesnikov, kiparjev, slikarjev, muzikov! In vendar se niso razvili ne v pesnike, ne v kiparje, ne v slikarje, ne v muzike.

Tukaj je dolžnost naših izobražencev, zlasti zmožnih profesorjev, da posežejo vmes.

Njihovo vzgojevalno delo si mislimo tako-le:

1. Zbirali naj bi za umetnost nadarjeno mladino v krožke. Vemo, da se ta misel upira čutu profesorjev. Toda po krivici. Mladina profesorja, ki se ji prijateljsko približa, ljubi, a onega, ki vsepovsod trka le na svojo avtoriteto, onega — se boji.

2. Ti prijateljski krožki bi pod vodstvom profesorjevim obravnavali umetniška vprašanja. Najlažje kajpada bi se gojilo leposlovje. A treba bi bilo posegati tudi v druge panoge umetnosti, ki se pri nas še veliko bolj zanemarjajo, kakor leposlovje.

Pri tem bi imel profesor, voditelj krožka, važno in odgovorno nalogo. Mladina je hitra v mišljenju, zato se ne zna vzgajati sistematično. Voditelj krožka bi ji moral iti na roko s primernimi nasveti: ti delaj tako, ti tako! ti se oprimi te panoge umetnosti, ker imaš sposobnost zanjo, in ti hodi tole pot, da prideš do cilja. Opozarjati bi moral člane krožka predvsem na važno literaturo o tej in oni stroki, da se morejo sami dalje vzgajati.

3. Ne smeli bi se podcenjevati tudi prvi umetniški poizkusi, h katerim bi navajal voditelj krožka mladino. To je velike važnosti. Zgodovina umetnosti nas uči, da so se skoraj vsi veliki mojstri v najnežnejši mladosti urili v svoji stroki. Tudi se že navadno pri prvih poizkusih spozna moč in nadarjenost umetnikova.

4. V privatnem občevanju z dijaki naj bi profesorji v njih vnemali zanimanje za umetnosti.

Misli so to, katerim se praktiško gotovo dá oporekati to in ono. Ali jedro je zdravo in namen pozoren. Ako se po praktičnih razmerah načrt izpopolni in uresniči, potem brezdvomno ne izostane uspeh. Talentov imamo, samo ne razvijejo se ne. Ako pa jim omogočimo razvoj, potem ni daleč čas, ko se bo reklo: Slovencem se je rodila nova, zdrava in živa umetnost.

Reforma srednjih šol.

F. Fr. S.

Minister za uk in bogočastje je izdal 8. avgusta 1908 določbo glede uvedbe novih osemrazrednih realnih gimnazijev, poleg že obstoječih, kakor tudi odredil, da naj se poskusi z reformnimi realnimi gimnaziji, pri katerih obvelja za prve štiri razrede učni red sedanje realke.

Podati hočemo v kratkem glavne novosti napram starim učnim redom.

Na realni gimnaziji je prostoročno risanje v prvih štirih razredih obvezno, telovadba pa v vseh razredih, na reformnem gimnaziju pa je risanje tudi v petem in šestem razredu obvezno. V petem in šestem razredu realnega gimnazija se poučuje samostojno tudi deskriptivna geometrija, v šestem in sedmem razredu pa kemija tudi kot samostojen predmet. Filozofična propedeutika se omeji na osmi razred s tremi urami. Na reformnem gimnaziju pa se poučuje filozofična propedeutika tudi v sedmem razredu (ena ura, v osmem dve uri).

Pri učnem jeziku se bo gledalo bolj na rabo jezika v govorjenju in zato se bo tudi bolj gledalo na govorniške vaje. Bolje se bo oziralo tudi

na umetnostno izobrazbo posebno pri literarnih delih. Literatura naj se poučuje kolikor mogoče daleč v sedanjo dobo. Nauk o pesniških oblikah se bo poučeval šele v osmem razredu, ko se bo že vso stvarino vzelo. Pri čitanju se bo oziralo bolj na pesniško prozo (novela, roman) in se bo vedno bolj povdarjalo kulturno in umetniško stran.

Francoščina, ki se bo poučevala na mestu grščine, bo dobila več ur kot pa na realki. Zgodovina in zemljepis se bosta podučevala vsak posebej. Gledalo se bo posebno na kulturno zgodovino in se tudi na dogodke važne za razvitek gospodarstva bolj oziralo. Posebno se bo pa pazilo na to, da bo učenec dobro poznal socialno in gospodarsko organizacijo moderne družbe (»Bürgerkunde«).

Pri naravoslovju se bo bolj oziralo na fizijologijo in geologijo. Posebno se bo oziralo tudi na higijeno. — Naj sledi še primerjajoča tabela tedenskih ur posameznih predmetov na novih in starih zavodih:

Učni predmet	Gimn.	Realni gimn.	Realka	Ref. realni gimn.
Krščanski nauk	16	16	13	15
Učni jezik	26	26	26	28
Latinsko	50	45	—	30
Grško	28	—	—	—
Drugi moderni jezik (francosko)	—	22	28	31
Angleško	—	—	9	—
Zgodovina	19	18	15	18
Zemljepisje	8	11	9	12
Matematika	24	23	26	23
Deskriptivna geometrija	—	4	16	8
Naravoslovje	10	12	11	12
Kemija	—	4	8	10
Fizika	9	12	13	
Filozofska propedeutika	4	3	—	3
Prostoročno risanje	(16)	10	24	20
Lepopisje	(2)	1	2	2
Telovadba	(16)	16	14	16
Skupaj tedenskih ur	228	223	214	234

Srednješolsko dijaštvo.

Opozarjamo cenjene čitatelje na sestavek: »Kje je slepa vera?«, ki smo ga končali ravno v ti številki, in temu sorodni članek: »Moderno dijaštvo in katoliška cerkev«. Posebno prvega izmed teh dveh člankov, ki je pač najtemeljitejši v celem letniku, bi moral vsak naš somišljenik dijak prav pazljivo prečitati. Dajte ju čitati svojim manj odločnim tovarišem. Kdor si je na jasnem o vprašanih, ki se tu obdelavajo, bo pač lahko sodil ali naj se odloči na desno ali na levo.

Iz Pazina. 22. avgusta t. l. se je imelo ustanoviti hrv.-slov. akademiško ferijalno društvo. Na shodu je predlagal Hrvat jurist Stojan Brajša, naj se sprejme točka, po kateri bi imelo delovati novo društvo na krščansko-demokratski podlagi. Ker v ti točki niso mogli priti do sporazumljenja, so storili Butković, Brajša in Defar odločen korak in s svojimi somišljeniki katol. narodnimi akademiki precej ustanovili svoje ferijalno društvo »Dobrila«. Za predsednika je bil izbran Stojan Brajša. Nasprotniki pa so ustanovili »Istro«. Tako upamo, da se bo tudi v Istri v najkrajšem času zdanilo in si bomo gledali jasno iz obraza v obraz.

* * *

Časi se spreminjajo! Še pred dobrimi tremi leti si goriški katoliško-misleči dijak ni upal javno pokazati svojega prepričanja; v dijaških družbah so frčele psovke proti krščanstvu, a on je moral vse to mirno poslušati in prenašati; da, celo pretepli so dijaka, ki se je »predrznil« zagovarjati krščanstvo! A ti časi so minuli in upamo, da se ne povrnejo nikdar. Še začetkom preteklega šolskega leta je bilo število dijakov, ki se niso bali javno pokazati svojega prepričanja, pičlo. A sedaj to število čudovito raste in nasprotniki kar strmé . . . Četica se je razvila v krepko četo, ki se zaveda svoje sile in ji je v ponos, kar blatijo nasprotniki.

Goriški.

* * *

»Italijanska katoliška srednješolska dijaška zveza« v Italiji. Precej vika in krika je povzročila zadnji čas novica, da sveta stolica ne odobri ustanovitve imenovanega društva. Prva misel o tem se je porodila v Rimu, kjer so jo dijaki sami sprožili. Na dolgo in široko pa se je o tem govorilo na shodu v Savoni. Dijaki sami so za neodvisno zvezo, drugi se pa bojé, da brez pravega voditelja zabredejo na stranpoti in pa da se moči katoliške organizacije preveč ne razbi-jejo. Misel na ustanovitev te zveze se je razbila samo ob dejstvu, da bi sveta stolica ne odobrila te »Zveze...« Splošno se želi, in v tem slučaju bi jo tudi potrdili, če bi se »Zveza« pridružila k »Un. della giov. catt. it.«, zveza katoliških akademikov pa zastopa zopet mnenje, naj se priklonijo nji.

Frst.

* * *

Dekliški gimnaziji na Ruskem. Letos je minulo 50 let, kar so ustanovili v Peterburgu prvi javni ženski gimnazij, takozvani Marijini deklški gimnazij, ki še danes obstoja. Od takrat se jih je ustanovilo nebroj, najprej seveda v Peterburgu, potem je prišla Moskva in za njo ostala dežela, tako da je bilo leta 1905. že 373 gimnazijev in 179 progimnazijev. V teh šolah se je gledalo posebno na to, da bi šola izpolnjevala vzgojo v družini, in tako čitamo tudi v pravilih: »Šola naj bo kar največ mogoče podobna družini; kolikor večja je ta podobnost, toliko bolj se šola približuje svojemu namenu«. Eno napako pa ima uredba teh gimnazij, da niso namreč vse pod eno upravo, kar povzroča, da niso vse enotno in enako razvite in da so pri vsaki upravi različni načrti. Skušalo se je to urediti, a do sedaj se ni posrečilo. Šole v Peterburgu in Moskvi so pod upravo zavodov carice Marije (31 šol), druge pa pod upravo naučnega ministrstva. F. Fr. S.

»Prvi sestanek slovenskih svobodomislecev« v Ljubljani 7. septembra. Najprvo je zanimivo, da so prvo besedo vedno in povsod imeli ravno akademiki, ne le Lenard Lotrič, ampak celo člani takih organizacij, ki kaj rade povdarjajo, da so bolj katoliške, kot ne vem kedo in ki ravno svoje objektivno stališče napram religiji izpostavljajo vedno kot eno glavnih limanic, na katere love lahko-verne srednješolce. Radikalne organizacije namreč mislimo, zato nas veseli, da moremo na tem sestanku konstatirati poleg drugih tudi velika radikalca Berceta

in Zalarja. Na sestanek so bili namreč vabljeni »vsi oni resni delavci za svobodo proti tlačanstvu klerikalizma in drugih zaslužujočih institucij, vsi zvesti pristaši »Svobodne Misli« in njenega stremljenja za svobodo naroda vseh spon, duševnih kakor fizičnih, vseh predsodkov in kakršnegakoli hlapčevanja, ki je poniževalno za človeško dostojanstvo«. Ti vrsti ljudi so se priklopili naši radikalci javno s tem, da so se udeležili tega sestanka. To je neizbrisno in vsa hlimba navdušenja za čisto Kristovo vero, ki se javlja v kultu Trubarja, Husa, Lutra in Tolstoja, vas ne opere. In dalje pravijo svobodomislec v vabilu: »na naš sestanek vabimo le one odkrite prijatelje svobode, ki se ne bodo vstrašili v javnem življenju klerikalnega boja in kojim je na srcu, da otmemo naše ljudstvo pravljic praznovanja in klečeplaztva pred lesenimi maliki in strankarskimi »božjimi« namestniki«. — Iz teh mest prav lahko sedaj sklepamo, kako je stališče radikalcev napram veri in verski svobodi, ki jo vedno povdarjajo. Kdor ni odločen, odkrit prijatelj »svobode« (= antikolicizma), ta ni imel kaj iskati na sestanku. Kdor je pa šel, ta ne potrebuje biti še ravno brezkonfesionalen (priporoča se pa!), vendar pa je z drugimi vred slovesno manifestiral in molče priznaval, »da ne veruje v katoliško malikovanje«. Tu smo torej! Ne verovati v katoliško malikovanje, ali pa odreči se katoliški veri, je vse eno. Kdor se je odrekel katoliški veri, se je odrekel svojemu narodu, ki stoji do danes do zadnjega moža katoliški. Ne bomo pozabljali tega pojasnjevati narodu, da se ne bo dal več slepiti po raznih lepih frazah o prosveti in svobodi. Ne bomo pozabili pojasnjevati tega tudi vsekdar pred mladino, da se ne bo dala več slepiti po istih frazah v še rafiniranejši obliki. Boste videli, kam se bo odločil narod in mladina. In kjer je mladina, tam je bodočnost.

—X.

Češko katoliško dijaštvo na delu. Češki katoliški listi so prinesli oklic čeških katoliških akademikov, ki pozivlje češko dijaštvo, da se organizuje v krščansko-socialnem smislu. Pravijo: »Živimo v dobi prebujenja i v relig. oziru. Nastaja velik moment v žitju človeštva — delitev duhov v dva tabora. Tudi med češkim dijaštvom se borita dva nazora: krščanski in protikrščanski, nauk Kristov in lažnauk Antikristov. Vsak, ki dobro premisli, naj se nam pridruži! Žrtvujmo mladeniško svoje življenje za Boga in domovino!« — Veseli nas krepak, odločen nastop čeških pobratimov. Počasi in vztrajno h končnemu cilju: dijaštvo prevasiti v versko-nravni smeri. Bog blagoslovi delo naših severnih bratov!

Katoliški Italijani in svobodna šola. — V Italiji se zadnji čas po časopisju in ustmeno zelo veliko razpravlja o svobodnem pouku (»la libertà d'insegnamento«), tudi katoličani prav pridno premišlujejo, kako bi paralizirali v tem slučaju delovanje svobodne šole. Kakšno je več ali manj njihovo stališče in idea!, povzemamo iz »Corriere d'Italia« (18. maja 1908), ki piše v temle smislu:

Prostost pouka bi bila nedogledne koristi za Italijo, ker bi pri šoli ne odločevale več politiške stranke, ki so slučajno na krmilu, kakor dosedaj. Prosta šola bi bila dovršena izpolnitev družinske vzgoje, ker bi stariši sami lahko odločevali, kako vzgojno smer bodo dali otrokom. Pouk, oproščen državnega monopola stopi na pot konkurence med posameznimi šolskimi institucijami, in to bo gotovo najboljši porok za napredek na učnem polju. Tudi analfabetizem dobi s tem smrtni udarec (?). V severni in srednji Italiji, kjer je mnogo privatnih zavodov in šol, stoji ljudska izobrazba že sedaj dokaj visoko, med tem ko je v južni Italiji, ki ima le državne šole od 70 do 85 odstotkov analfabetov. V celi Italiji pohaja nad 100.000 otrok in dijakov v privatne zavode; pa tudi skoro vse ustanove za ljudsko in stanovsko izobrazbo cvetó le po privatnih podporah in prizadevanju. Prvo je: V Italiji naj se dovoli prostost pouka. Ne le prostost pouka na ljudski ampak tudi na srednji in visoki šoli. V tem smislu je treba precej na delo, ki bi pa malo izdalo, če ostanejo višje šole še nadalje državni monopol, kjer bodo mladino vzgajali prostozidarji, in pristaši liberalizma pred njimi blatili vero in cerkev. Vendar pa si mora država zagotoviti, da te proste šole ne degenerirajo v gnezda nemoralne in protidomovinske propagande, da ne bo poučeval, kdor ne bo imel potrebnih javnih izpitov, ki naj jih napravi pred

komisijo, sestavljeno iz profesorjev, ki jih imenuje vlada, in zastopnikov prizadetega učnega zavoda. Samoobsebi je umevno, da bi morala država podpirati in jamčiti to prostost šole: gmotno s prostori in denarnimi podporami, moralno z nadzorno komisijo. Država naj predlaga tudi učne načrte, ki naj jih v svojih šolah izvršuje, privatne se bodo pa vzorovale po njih.

V Italiji bi bil ta način mogoč. Bogatejši že itak navadno pošiljajo svoje otroke v privatne verske zavode; treba bi bilo le, da se isti tudi nižjim slojem odpro. Prvo potrebno v to svrhu bi bilo, da nastopijo laiki in duhovniki v ti smeri skupno. Za enkrat je treba agitirati, istočasno pa zbirati denar in ustanoviti kar največ mogoče katoliških šolskih zavodov in ustanov. Posebno se čuti pomanjkanje parlamentarne akcije v to svrhu.

V tej smeri delujejo že tudi razna katoliška društva, vendar pa se še niso zjediniła v vseh podrobnostih svojih zahtev. Eno teh glavnih društev, ki šteje za svoje člane okoli 20.000 katoliških učiteljev, je »Nicolo Tomaseo«, ki ima v svojem programu kot eno glavnih točk prosto šolo (»la scuola libera«).

Frst.

»Wartburg«, protestantovsko glasilo »Pročodrimovcev«, piše: »Letošnje leto bomo lahko šteli med najbolj plodonosne v pročodrimskem gibanju«. In zakaj to? Svobodomiselní visokošolci, največ Judje, so štrajkali. Ko je razburjenost v vročih mladeniških glavah dosegla vrelišče, sta prišla verska hujškača pastoria Mahnert in Antonius s svojimi agitatoričnimi govori. Te pridige so imele uspeh. Kajti takoj je pisмено javilo pristop k njihovi veri na Dunaju 85, v Brnu 88, v Pragi 64, v Gradcu 58, v Inomestu 25 akademikov. Toda od samega prijavljenja pa do faktičnega pristopa je dolga pot, katero je prekoračilo od omenjenih 312 visokošolcev šele — 38. Tako poroča »Wartburg«. Pripadli so pa v evangelijsko cerkev kot v najbolj svobodno.

Naj omenim par stavkov iz Mahnertovih govorov: »Religija nemškega naroda more biti le svobodni protestantizem« in »Bojujmo se za ono večjo domovino, katera bo imela kot Vsenemčija prostor za vse nemške narode«. Ti ljudje taje tudi božanstvo Kristovo in imenujejo sv. zakramente »vražarske formule«, katere se morajo prej ko mogoče spraviti s tega sveta. — Če so pa v Avstriji tla ugodna, da bi na njih trajno uspevala taka verska in politična svoboda, je vprašanje one vrste, ki ima za vedno zasiguran negativen odgovor. —ng.

Esperantski kongres. — Sredi meseca avgusta se je vršil v Draždanih že četrti kongres gojiteljev tega mednarodnega športa. Sam saški kralj je prevzel pokroviteljstvo, dal na razpolago kraljevo opero, kjer se je igrala Goethejeva »Ifigenija v Tavridi« v esperantskem jeziku, predstavljeno po izumitelju tega jezika, varšavskem doktorju Zamenhofu. Pri božji službi — katoliški in protestantovski — se je pelo v mednarodnem jeziku. Govori so se govorili v tem jeziku od zastopnikov manj ali več vseh civiliziranih narodov. Kongres je bil v marsikaterem oziru zanimiv, bil je res velik uspeh tega gibanja, a vendar nas to še ni prepričalo o zmagi mednarodnega jezika. Kdor se oprime tega športa ima gotovo le korist, lahko tudi veliko korist, če zna priliko izrabiti, a kljub temu se ne moremo odločiti, da bi dali esperantu kak večji pomen kot mednarodnemu jeziku, kakor kakemu živečemu in govorjenemu jeziku, ki bi se ga v to določilo. Živeč jezik ima vendar vse drugačne in večje mikavnosti. Esp.

Sežiganje mrličev. Lansko leto so sežgali v Ameriki nekaj nad 4000 mrličev v 36 pečeh, v Nemčiji 2977 v 15 pečeh, v Argentini 976, v Švici 721 v 4 pečeh, na Angleškem 705 v 13 pečeh, na Francoskem 451 v 4 pečeh, v Italiji 442 v 30 pečeh, na Danskem 77, Švedskem 70, v Kanadi 33. Skupaj okroglo 10.500 oseb. V Avstriji ni še nobenega krematorija. Sploh sežiganje mrličev klub veliki propagandi malo napreduje in še ne bo kmalu popularno.

—ny.

